

บันทึกการประชุม

คณะกรรมการร่างรัฐธรรมนูญ

ครั้งที่ ๓๖๕

วันเสาร์ ที่ ๕ สิงหาคม ๒๕๖๐

ณ โรงแรมรอยัล พลา คลิฟ บีช รีสอร์ท แอนด์ สปา จังหวัดระยอง

กรรมการผู้มาประชุม คือ

๑. นายมีชัย ฤชุพันธุ์	ประธานกรรมการ
๒. นายสุพจน์ ไข่มุกด์	รองประธานกรรมการ คนที่หนึ่ง
๓. นายอภิชาต สุขัคคานนท์	รองประธานกรรมการ คนที่สอง
๔. นายวรชิต สิงหเสนี	โฆษกกรรมการ
๕. นางกীরณา สุมาวงศ์	กรรมการ
๖. นางจุรี วิจิตรวาทการ	กรรมการ
๗. นายชาติชาย ณ เชียงใหม่	กรรมการ
๘. นายธิตินันท์ เชื้อบุญชัย	กรรมการ
๙. นายเอียรชัย ณ นคร	กรรมการ
๑๐. นายประพันธ์ นัยโกวิท	กรรมการ
๑๑. นายภัทร คำพิทักษ์	กรรมการ
๑๒. นายภูมรัตน์ ทักษาดิพงษ์	กรรมการ
๑๓. พลตรี วีระ โรจน์นาศ	กรรมการ
๑๔. นายศุภชัย ยาวะประภาษ	กรรมการ
๑๕. นายอมร วาณิชวิวัฒน์	กรรมการ
๑๖. นายอัชพร จารุจินดา	กรรมการ
๑๗. พลเอก อภิรัฐพร เจริญพานิช	กรรมการ
๑๘. นายปกรณ์ นิลประพันธ์	เลขานุการกรรมการ คนที่หนึ่ง

กรรมการผู้ไม่มาประชุม คือ

๑. นายอุดม รัฐอมฤต	(ลาการประชุม)
๒. นายธนาวัฒน์ สังข์ทอง	(ลาการประชุม)

ผู้เข้าร่วมประชุม คือ

ผู้ช่วยเลขานุการในคณะกรรมการร่างรัฐธรรมนูญ
สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา

นายวราห์ เท่งพุ่ม

นักกฎหมายกฤษฎีกาชำนาญการ

สำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร

๑. นายนาถะ ดวงวิชัย

ผู้บังคับบัญชากลุ่มงานประธานรัฐสภา

๒. นางสาววิลาวรรณ รำรื่น

ผู้บังคับบัญชากลุ่มงานบริการเอกสารอ้างอิง

สำนักกรรมการ ๓

ผู้ชำนาญการประจำตัวกรรมการ

นางพงษ์สวาท กายอรุณสุทธิ์

สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา

๑. นางพรพิมล สัมฤทธิ์ผ่อง

ผู้อำนวยการฝ่ายพัฒนาหลักกฎหมายปกครอง

๒. นางสาวคณิงนิจ แซ่เฮง

นักกฎหมายกฤษฎีกาชำนาญการ

เริ่มประชุมเวลา ๐๙.๓๕ นาฬิกา

เมื่อกรรมการมาครบองค์ประชุมแล้ว ประธานกรรมการได้กล่าวเปิดประชุมและดำเนินการประชุมตามระเบียบวาระการประชุม สรุปสาระสำคัญได้ ดังนี้

ระเบียบวาระที่ ๑ เรื่องที่ประธานแจ้งต่อที่ประชุม

ไม่มี

ระเบียบวาระที่ ๒ รับรองบันทึกการประชุม

คณะกรรมการมีมติเลื่อนรับรองบันทึกการประชุม

(บันทึกการประชุม ครั้งที่ ๓๐๑ วันพฤหัสบดี ที่ ๒๐ เมษายน ๒๕๖๐ ถึงครั้งที่ ๓๖๔ วันศุกร์ ที่ ๔ สิงหาคม ๒๕๖๐ อยู่ระหว่างการตรวจทานของคณะกรรมการพิจารณาตรวจบันทึกการประชุมและรายงานการประชุม)

ระเบียบวาระที่ ๓ เรื่องพิจารณา

พิจารณาแนวทางการจัดทำร่างพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญ

ที่ประชุมคณะกรรมการร่างรัฐธรรมนูญพิจารณาสรุปประเด็นสำคัญร่างพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร พ.ศ. .... (ร่างเบื้องต้นที่เสนอโดยสำนักงานคณะกรรมการการเลือกตั้ง) ซึ่งจัดทำโดยคณะกรรมการพิจารณาศึกษาหลักการร่างพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร พ.ศ. .... ต่อเนื่องจากการประชุมครั้งที่แล้ว สรุปสาระสำคัญได้ ดังนี้

ประเด็นที่แปด มาตรา ๑๗ กรรมการการเลือกตั้ง และเจ้าหน้าที่ผู้ปฏิบัติหน้าที่ในการเลือกตั้ง
ถ้าได้กระทำโดยสุจริตย่อมได้รับความคุ้มครองไม่ต้องรับผิดทางแพ่งหรืออาญา

ประเด็นการพิจารณา

นายประพันธ์ นัยโกวิท กรรมการ ในฐานะประธานอนุกรรมการพิจารณาศึกษาหลักการ ร่างพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร พ.ศ. .... กล่าวว่า ในร่างพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยคณะกรรมการการเลือกตั้ง พ.ศ. .... ฉบับที่สภานิติบัญญัติแห่งชาติลงมติให้ความเห็นชอบแล้วนั้น ไม่มีบทบัญญัติที่มุ่งคุ้มครองบุคคลที่ปฏิบัติหน้าที่เกี่ยวกับการเลือกตั้ง และได้กระทำโดยสุจริตดังเช่นร่างมาตรา ๑๗ ของร่างพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร นอกจากนั้น ในชั้นการพิจารณาร่างพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ คณะกรรมการร่างรัฐธรรมนูญก็ได้เพิ่มบทบัญญัติดังกล่าวไว้ในร่างพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ เช่นเดียวกัน

นางจรี วิจิตรวาทการ กรรมการ กล่าวว่า ร่างพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติจำเป็นต้องบัญญัติหลักการคุ้มครองบุคคลที่ปฏิบัติหน้าที่ตามกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการคุ้มครองสิทธิมนุษยชน เพื่อให้สอดคล้องกับหลักการปารีส (The Paris Principles) ที่กำหนดว่าเจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้องกับการคุ้มครองสิทธิมนุษยชนต้องได้รับความคุ้มกันและมีความเป็นอิสระในการปฏิบัติหน้าที่

ประธานกรรมการกล่าวว่า ในการพิจารณาร่างพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญ คณะกรรมการร่างรัฐธรรมนูญได้กำหนดหลักการเพื่อคุ้มครองเจ้าหน้าที่ผู้ปฏิบัติงานตามกฎหมายที่ปฏิบัติหน้าที่ด้วยความสุจริตย่อมได้รับความคุ้มครองไม่ต้องรับผิดทั้งทางแพ่งและทางอาญา สำหรับเหตุผลที่คณะกรรมการร่างรัฐธรรมนูญต้องบัญญัติหลักการดังกล่าวไว้ในร่างพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติด้วยนั้น เพื่อให้เป็นไปตามหลักสากลว่าด้วยการคุ้มครองสิทธิมนุษยชน

นายปกรณ์ นิลประพันธ์ เลขาธิการกรรมการ คนที่หนึ่ง กล่าวว่า หลักการปารีสไม่ได้บัญญัติบังคับให้ต้องกำหนดหลักการดังกล่าวไว้ในกฎหมายภายในของรัฐภาคี แต่หลักการปารีสได้กำหนดหลักการว่า กรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติที่ปฏิบัติหน้าที่โดยสุจริตไม่ต้องรับผิดทั้งทางแพ่งและทางอาญา ซึ่งเป็นหลักการที่สอดคล้องกับกฎหมายภายในของประเทศไทยที่ได้กำหนดหลักการในลักษณะดังกล่าวไว้ด้วยแล้ว

นางจรี วิจิตรวาทการ กรรมการ กล่าวว่า ตามหลักการปารีสในเรื่องการประเมินความน่าเชื่อถือเกี่ยวกับการคุ้มครองสิทธิมนุษยชนของรัฐภาคี การกำหนดมาตรการคุ้มครองเจ้าหน้าที่ผู้ปฏิบัติงานที่กระทำการโดยสุจริต เป็นประเด็นสำคัญที่มีผลต่อการประเมิน

นายปกรณ์ นิลประพันธ์ เลขาธิการกรรมการ คนที่หนึ่ง กล่าวว่า ตามหลักการปารีสไม่ได้มีข้อบทที่บังคับให้รัฐภาคีต้องนำหลักการคุ้มครองเจ้าหน้าที่ของรัฐผู้ปฏิบัติงานไปบัญญัติไว้เป็นกฎหมายภายในของรัฐภาคี ดังนั้น หลักการดังกล่าวจึงเป็นกรณีเฉพาะที่ไม่จำเป็นต้องนำไปบัญญัติไว้ในร่างพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญฉบับอื่นด้วย

นายประพันธ์ นัยโกวิท กรรมการ ในฐานะประธานอนุกรรมการพิจารณาศึกษาหลักการ ร่างพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร พ.ศ. .... กล่าวว่า หากบัญญัติเรื่องการคุ้มครองเจ้าหน้าที่ของรัฐผู้ปฏิบัติงานที่กระทำการโดยสุจริตไว้ในร่างพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติแล้ว ก็ควรบัญญัติไว้ในร่างพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญที่เกี่ยวข้องกับองค์กรอิสระอื่นด้วย เพื่อให้บทบัญญัติของกฎหมายสอดคล้องกันทั้งระบบ

ประธานกรรมการกล่าวว่า ผู้ดำรงตำแหน่งในองค์กรอิสระ และเจ้าหน้าที่ของรัฐผู้ปฏิบัติงานในองค์กรอิสระย่อมได้รับความคุ้มครองในการปฏิบัติหน้าที่เช่นเดียวกัน แต่เหตุที่บัญญัติหลักการดังกล่าวไว้ในร่างพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ เพื่อให้เป็นไปตามหลักการปารีสซึ่งประเทศไทยเป็นภาคีอยู่ด้วย

นายประพันธ์ นัยโกวิท กรรมการ ในฐานะประธานอนุกรรมการพิจารณาศึกษาหลักการร่างพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร พ.ศ. .... ชี้แจงว่าการกำหนดมาตรการคุ้มครองเจ้าหน้าที่ของรัฐผู้ปฏิบัติหน้าที่เกี่ยวกับการเลือกตั้งในร่างมาตรา ๑๗ ของร่างพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญนี้ ไม่ได้นำไปใช้บังคับเฉพาะกับกรรมการการเลือกตั้งหรือเจ้าหน้าที่ของสำนักงานคณะกรรมการการเลือกตั้งเท่านั้น แต่นำไปใช้คุ้มครองกรรมการประจำหน่วยเลือกตั้ง เจ้าหน้าที่รักษาความปลอดภัย และผู้ที่ได้รับแต่งตั้งให้ช่วยเหลือการปฏิบัติงานในการเลือกตั้งด้วย ซึ่งส่วนใหญ่ก็คือประชาชนทั่วไปที่เป็นผู้ช่วยเหลือการปฏิบัติงานของคณะกรรมการการเลือกตั้งในการจัดการเลือกตั้ง

ประธานกรรมการกล่าวว่า แม้จะมีบทบัญญัติที่คุ้มครองผู้ที่ได้รับการแต่งตั้งให้ช่วยเหลือการปฏิบัติงานในการเลือกตั้งที่กระทำการโดยสุจริตด้วยก็ตาม แต่ส่วนใหญ่เมื่อมีการร้องเรียนว่าการเลือกตั้งไม่เป็นไปโดยสุจริตหรือเที่ยงธรรม คณะกรรมการการเลือกตั้งกลับเป็นผู้ดำเนินการเอาผิดกับบุคคลที่ได้รับการแต่งตั้งให้ช่วยเหลือการปฏิบัติงานในการเลือกตั้ง ทั้งนี้ หากจะคงหลักการคุ้มครองบุคคลผู้ที่ได้รับแต่งตั้งให้ช่วยเหลือการปฏิบัติงานในการเลือกตั้ง อาจบัญญัติหลักการในลักษณะว่าบุคคลที่ไม่ใช่เจ้าพนักงานเกี่ยวกับการเลือกตั้ง หากกระทำการอย่างใดตามคำร้องขอของเจ้าพนักงานโดยเชื่อโดยสุจริตว่ากระทำการดังกล่าวชอบด้วยกฎหมาย ให้บุคคลนั้นได้รับยกเว้นความผิด

นายประพันธ์ นัยโกวิท กรรมการ ในฐานะประธานอนุกรรมการพิจารณาศึกษาหลักการร่างพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร พ.ศ. .... กล่าวว่า หากบัญญัติหลักการตามร่างมาตรา ๑๗ ไว้ในร่างพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร พ.ศ. .... จะทำให้เกิดความชัดเจนในทางปฏิบัติสำหรับผู้ปฏิบัติงาน และทำให้มีบุคคลสมัครใจช่วยเหลือการปฏิบัติงานในการเลือกตั้งมากยิ่งขึ้น

ประเด็นที่เก้า การแบ่งเขตเลือกตั้งในส่วนที่ ๓ ว่าด้วยเขตเลือกตั้ง หน่วยเลือกตั้ง และที่เลือกตั้ง ควรพิจารณาให้สอดคล้องกับร่างพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยพรรคการเมือง พ.ศ. .... ด้วย เช่น กรณีมีการเปลี่ยนแปลงเขตเลือกตั้งซึ่งทำให้จำนวนสมาชิกในเขตเลือกตั้งเปลี่ยนแปลงไป เป็นต้น

ประเด็นการพิจารณา

นายประพันธ์ นัยโกวิท กรรมการ ในฐานะประธานอนุกรรมการพิจารณาศึกษาหลักการร่างพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร พ.ศ. .... กล่าวว่า ในชั้นการพิจารณาร่างพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยพรรคการเมือง คณะกรรมการร่างรัฐธรรมนูญได้พิจารณาและมีข้อเสนอให้เพิ่มความในร่างมาตรา ๓๕ วรรคสาม ของร่างพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยพรรคการเมืองโดยมีสาระสำคัญว่า ในกรณีที่มีการเปลี่ยนแปลงเขตเลือกตั้งและทำให้จำนวนสมาชิกของพรรคการเมืองในเขตเลือกตั้งเปลี่ยนแปลงไป การเปลี่ยนแปลงดังกล่าวไม่ควรส่งผลกระทบต่อจำนวนสมาชิกในการตั้งตัวแทนพรรคการเมืองประจำจังหวัด ทั้งนี้ คณะอนุกรรมการมีความเห็นว่า ควรนำหลักการดังกล่าวมาบัญญัติไว้ในร่างพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรด้วย

ประธานกรรมการกล่าวว่า ในการแบ่งเขตเลือกตั้งควรบัญญัติว่ากรณีมีการแบ่งเขตเลือกตั้งใหม่ ซึ่งมีผลทำให้สมาชิกของพรรคการเมืองเปลี่ยนแปลงไป ไม่ควรกระทบกับพรรคการเมืองในการเลือกตั้งครั้งต่อไปภายหลังจากเปลี่ยนแปลงเขตเลือกตั้ง

ประเด็นที่สิบ ร่างมาตรา ๒๐ (๓) ควรเปิดโอกาสให้พรรคการเมืองมีส่วนร่วมแสดงความคิดเห็นในการแบ่งเขตเลือกตั้งหรือไม่ เนื่องจากร่างมาตรา ๑๕๒ ในบทเฉพาะกาลได้กำหนดห้ามมิให้นำมาใช้ในการเลือกตั้งทั่วไปครั้งแรก ซึ่งพรรคการเมืองเห็นว่าควรตัดร่างมาตรา ๑๕๒ นี้ออก

ประเด็นการพิจารณา

นายประพันธ์ นัยโกวิท กรรมการ ในฐานะประธานอนุกรรมการพิจารณาศึกษาหลักการร่างพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร พ.ศ. .... กล่าวว่า ร่างพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร ในบทเฉพาะกาล ร่างมาตรา ๑๕๒ บัญญัติห้ามมิให้นำเรื่องการเปิดโอกาสให้พรรคการเมืองมีส่วนร่วมแสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับการแบ่งเขตเลือกตั้งในร่างมาตรา ๒๐ (๓) มาใช้บังคับกับการแบ่งเขตเลือกตั้งสำหรับการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรเป็นการทั่วไปครั้งแรกภายหลังพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญนี้มีผลใช้บังคับ

นางสาวจิรารัตน์ จันทรัตน์ เลขานุการอนุกรรมการพิจารณาศึกษาหลักการร่างพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร พ.ศ. .... ชี้แจงว่า จากการรับฟังความคิดเห็นของประชาชนต่อร่างพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร พ.ศ. .... ที่จังหวัดอุดรธานี มีผู้เสนอความเห็นว่าควรตัดบทเฉพาะกาลในร่างมาตรา ๑๕๒ ออก เนื่องจากเป็นการจำกัดสิทธิของพรรคการเมืองมากเกินไป

นายประพันธ์ นัยโกวิท กรรมการ ในฐานะประธานอนุกรรมการพิจารณาศึกษาหลักการร่างพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร พ.ศ. .... กล่าวว่า การแบ่งเขตเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรเป็นเรื่องที่มีความสำคัญ ซึ่งจะมีผลต่อผู้มีสิทธิได้รับเลือกตั้งเป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรได้ จึงควรให้พรรคการเมืองมีส่วนร่วมแสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับการแบ่งเขตเลือกตั้งด้วย

ประธานกรรมการกล่าวว่า ไม่ควรมีบทเฉพาะกาลที่เป็นการยกเว้นร่างมาตรา ๒๐ (๓) ที่กำหนดให้พรรคการเมืองมีส่วนร่วมแสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับการแบ่งเขตเลือกตั้ง

ประเด็นที่สิบเอ็ด มาตรา ๒๑ การกำหนดให้หน่วยเลือกตั้งถือเกณฑ์จำนวนผู้มีสิทธิเลือกตั้งหน่วยละแปดร้อยคนเป็นประมานั้น ควรเพิ่มจำนวนเป็นหนึ่งพันคน หรือไม่ เพราะร่างมาตรา ๖๓ ได้ขยายเวลาลงคะแนนเป็นเวลา ๐๘.๐๐ - ๑๖.๐๐ นาฬิกา

ประเด็นการพิจารณา

นายประพันธ์ นัยโกวิท กรรมการ ในฐานะประธานอนุกรรมการพิจารณาศึกษาหลักการร่างพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร พ.ศ. .... กล่าวว่า มีบุคคลแสดงความคิดเห็นว่าการกำหนดให้ถือเกณฑ์จำนวนผู้มีสิทธิเลือกตั้งหน่วยละแปดร้อยคนโดยประมาน จะเหมาะสมหรือไม่ ควรเพิ่มจำนวนเป็นหนึ่งพันคนหรือไม่ และในกฎหมายเดิมกำหนดเวลาการลงคะแนนเลือกตั้ง ตั้งแต่เวลา ๐๘.๐๐ นาฬิกา ถึงเวลา ๑๕.๐๐ นาฬิกา ควรขยายเวลาการลงคะแนนเลือกตั้งเป็นเวลา ๐๘.๐๐ นาฬิกา ถึงเวลา ๑๖.๐๐ นาฬิกา หรือไม่

นางสาวจิรารัตน์ จันทรัตน์ เลขานุการอนุกรรมการพิจารณาศึกษาหลักการร่างพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร พ.ศ. .... ชี้แจงว่า คณะอนุกรรมการมีความเห็นว่า เมื่อมีการขยายเวลาลงคะแนนเลือกตั้งเป็นเวลา ๐๘.๐๐ นาฬิกา ถึงเวลา ๑๖.๐๐ นาฬิกา

ในร่างมาตรา ๖๓ ควรแก้ไขเกณฑ์จำนวนผู้มีสิทธิเลือกตั้งของหน่วยเลือกตั้งเป็นหน่วยละหนึ่งพันคน โดยประมาณหรือไม่

ที่ประชุมสอบถามและแสดงความเห็น ดังนี้

- มีกรรมการแสดงความเห็นว่า ที่ผ่านมากำหนดเขตเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรจะใช้เขตหมู่บ้านเป็นเขตของหน่วยเลือกตั้ง ซึ่งส่วนใหญ่จะมีประชาชนผู้มีสิทธิเลือกตั้งในแต่ละหน่วยเลือกตั้งประมาณแปดร้อยคน เว้นแต่มีผู้มีสิทธิเลือกตั้งจำนวนมากอาจเพิ่มหน่วยเลือกตั้งในพื้นที่นั้นได้ ทั้งนี้ เหตุที่มีการขยายเวลาการลงคะแนนเลือกตั้งจนถึงเวลา ๑๖.๐๐ นาฬิกา เพื่อให้บุคคลที่ทำงานในช่วงนั้นสามารถมาลงคะแนนเลือกตั้งได้

- บทนิยามคำว่า “หน่วยเลือกตั้ง” ที่บัญญัติในร่างพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร หมายถึง ท้องที่ที่กำหนดให้ทำการลงคะแนนเลือกตั้ง ขณะที่ “ที่เลือกตั้ง” หมายถึง สถานที่ที่กำหนดให้ทำการลงคะแนนเลือกตั้ง ซึ่งกรณีที่ใช้หมู่บ้านเป็นเขตเลือกตั้งอยู่ในความหมายของบทนิยามคำว่า “ที่เลือกตั้ง” ใช่หรือไม่

ประธานกรรมการกล่าวว่า “หน่วยเลือกตั้ง” คือ บริเวณโดยรอบสถานที่ที่เลือกตั้ง ขณะที่ “ที่เลือกตั้ง” คือสถานที่ที่ลงคะแนนเลือกตั้ง ซึ่งในหน่วยเลือกตั้งหนึ่งจะมีที่ลงคะแนนเลือกตั้งเพียงแห่งเดียว

- มีกรรมการแสดงความเห็นว่า ส่วนใหญ่หน่วยเลือกตั้งจะถูกบังคับให้อยู่ในเขตหมู่บ้านอยู่แล้ว และโดยปกติจะใช้ศาลาการเปรียญของวัด หรือสถานศึกษา เป็นสถานที่สำหรับลงคะแนนเลือกตั้ง

ประธานกรรมการกล่าวว่า ปัจจุบันการเดินทางระหว่างหมู่บ้านกระทำได้ง่ายขึ้น จึงไม่จำเป็นต้องตั้งหน่วยเลือกตั้งจำนวนมาก เนื่องจากต้องสิ้นเปลืองงบประมาณและบุคลากรอันเป็นช่องทางที่ทำให้เกิดการทุจริตได้ง่าย ทั้งนี้ การกำหนดหน่วยเลือกตั้งควรใช้เกณฑ์ประชากรผู้มีสิทธิเลือกตั้งในหมู่บ้านเป็นเกณฑ์ ไม่ใช่จำนวนประชากรทั้งหมดในหมู่บ้านนั้น นอกจากนี้ ไม่ควรใช้เขตหมู่บ้านเป็นเกณฑ์ในการกำหนดเขตของหน่วยเลือกตั้ง แต่ควรคำนึงถึงความสะดวกในการเดินทางมาใช้สิทธิของประชาชนผู้มีสิทธิเลือกตั้งเป็นหลัก

- มีกรรมการแสดงความเห็นว่า ร่างพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรจะขยายเวลาการลงคะแนนเลือกตั้งระหว่างเวลา ๐๘.๐๐ นาฬิกา ถึงเวลา ๑๖.๐๐ นาฬิกา และเป็นการเลือกตั้งโดยใช้บัตรเลือกตั้งใบเดียว ดังนั้น ระยะเวลาในการลงคะแนนเลือกตั้งจะรวดเร็วขึ้น จึงไม่จำเป็นต้องกำหนดให้มีหน่วยเลือกตั้งหลายหน่วย

ประธานกรรมการกล่าวว่า ประเด็นความเห็นของคณะกรรมการพิจารณาศึกษาหลักการร่างพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร พ.ศ. .... ที่เสนอให้เพิ่มเกณฑ์จำนวนผู้มีสิทธิเลือกตั้งในหน่วยเลือกตั้งเป็นหน่วยละหนึ่งพันคนนั้น เห็นว่าเป็นจำนวนที่เหมาะสม เนื่องจากจะช่วยลดจำนวนหน่วยเลือกตั้งได้จำนวนมาก ส่วนระยะเวลาในการปิดการลงคะแนนเลือกตั้งจากเดิมเวลา ๑๕.๐๐ นาฬิกา เป็นเวลา ๑๖.๐๐ นาฬิกา เหมาะสมแล้ว

- มีกรรมการแสดงความเห็นว่า หากเพิ่มจำนวนผู้มีสิทธิเลือกตั้งในหน่วยเลือกตั้งเป็นหน่วยละหนึ่งพันคน ควรสอบถามสำนักงานคณะกรรมการการเลือกตั้งว่ามีความเห็นอย่างไรหรือไม่ เนื่องจากอาจส่งผลกระทบต่อเวลาการลงคะแนนเลือกตั้งให้แล้วเสร็จภายในกำหนดเวลา ๑๖.๐๐ นาฬิกา ด้วย

ประธานกรรมการกล่าวว่า แต่ละหน่วยเลือกตั้งไม่ได้มีเพียงคูหาเดียว ประชาชนสามารถลงคะแนนพร้อมกันได้หลายคน ดังนั้น การเพิ่มเกณฑ์จำนวนผู้มีสิทธิเลือกตั้งในหน่วยเลือกตั้งเป็นหน่วยละหนึ่งพันคนจึงเหมาะสม แต่ต้องบัญญัติเพิ่มเติมว่าหากหน่วยเลือกตั้งใดมีประชากรหนาแน่นมาก อาจขยายเกณฑ์จำนวนผู้มีสิทธิเลือกตั้งในหน่วยเลือกตั้งให้มากกว่าหนึ่งพันคนได้

ประเด็นที่สิบสอง มาตรา ๒๖ ผู้ไม่ไปใช้สิทธิเลือกตั้งจะเสียสิทธิอะไรบ้าง

ประเด็นการพิจารณา

นายประพันธ์ นัยโกวิท กรรมการ ในฐานะประธานอนุกรรมการพิจารณาศึกษาหลักการ ร่างพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร พ.ศ. .... กล่าวว่า ในการรับฟังความคิดเห็นของประชาชนมีผู้ตั้งข้อสังเกตว่า ประชาชนที่ไม่ไปใช้สิทธิเลือกตั้งจะได้สิทธิอะไรบ้าง

นางสาวจิรารัตน์ จันทรัตน์ เลขาธิการอนุกรรมการพิจารณาศึกษาหลักการ ร่างพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร พ.ศ. .... ชี้แจงว่า การรับฟังความคิดเห็นของประชาชนต่อร่างพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร พ.ศ. .... มีผู้เสนอความเห็นว่า กรณีประชาชนไม่ไปใช้สิทธิเลือกตั้งควรถูกจำกัดหรือเสียสิทธิเฉพาะสิทธิทางการเมืองเท่านั้น อย่างไรก็ตาม ประชาชนบางส่วนมีความเห็นว่า นอกจากการถูกจำกัดหรือเสียสิทธิทางการเมืองแล้วควรจำกัดสิทธิอื่น ๆ ด้วย เช่น สิทธิได้รับเบี้ยผู้สูงอายุ หรือสิทธิได้รับหลักประกันสุขภาพ (บัตรทอง) หรือสิทธิในการกู้ยืมเงินจากสถาบันทางการเงินของรัฐ เป็นต้น นอกจากนี้ ยังควรเพิ่มสิทธิบางประการให้กับผู้ที่ไม่ไปใช้สิทธิเลือกตั้งด้วย

นายประพันธ์ นัยโกวิท กรรมการ ในฐานะประธานอนุกรรมการพิจารณาศึกษาหลักการ ร่างพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร พ.ศ. .... กล่าวว่า ร่างมาตรา ๒๖ ของร่างพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร เป็นหลักการเดิมที่บัญญัติในพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรและการได้มาซึ่งสมาชิกวุฒิสภา พ.ศ. ๒๕๕๐ กรณีผู้มีสิทธิเลือกตั้งไม่ไปใช้สิทธิเลือกตั้งให้ถือว่าผู้นั้นเสียสิทธิ ดังต่อไปนี้ (๑) สิทธิยื่นคำร้องคัดค้านการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร (๒) สิทธิสมัครรับเลือกตั้งเป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร หรือสมาชิกสภาท้องถิ่นและผู้บริหารท้องถิ่น หรือสิทธิสมัครรับเลือกเป็นสมาชิกวุฒิสภา และ (๓) สิทธิสมัครรับเลือกเป็นกำนันและผู้ใหญ่บ้านตามกฎหมายว่าด้วยลักษณะปกครองท้องที่

ประธานกรรมการกล่าวว่า บทลงโทษสำหรับผู้ไม่ไปใช้สิทธิเลือกตั้งที่บัญญัติในพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรและการได้มาซึ่งสมาชิกวุฒิสภา พ.ศ. ๒๕๕๐ ไม่มีความเข้มงวดเพียงพอ กล่าวคือ ถูกจำกัดสิทธิเฉพาะในการเลือกตั้งครั้งที่ไม่ไปใช้สิทธิเลือกตั้งจนถึงการเลือกตั้งครั้งต่อไป ซึ่งหมายความว่า หากการเลือกตั้งครั้งต่อไปได้ไปลงคะแนนเลือกตั้งการถูกจำกัดสิทธิหรือเสียสิทธิก็เป็นอันยุติ ดังนั้น ควรเปลี่ยนเป็นการตัดสิทธิโดยมีระยะเวลาที่ชัดเจน

นายประพันธ์ นัยโกวิท กรรมการ ในฐานะประธานอนุกรรมการพิจารณาศึกษาหลักการ ร่างพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร พ.ศ. .... กล่าวว่า จากการรับฟังความคิดเห็นของประชาชนบางส่วนเห็นว่าบทลงโทษที่กำหนดในพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรและการได้มาซึ่งสมาชิกวุฒิสภา พ.ศ. ๒๕๕๐ มีความเหมาะสม แต่บางส่วนเห็นว่าควรเพิ่มบทจำกัดสิทธิให้รวมถึงสิทธิด้านอื่นนอกจากสิทธิทางการเมืองด้วย

นายอภิชาติ สุขัคคานนท์ รองประธานกรรมการ คนที่สอง กล่าวว่า การตัดสิทธิทางการเมืองกรณีไม่ไปใช้สิทธิเลือกตั้ง ควรตัดเฉพาะสิทธิทางการเมืองทั้งหมด เช่น เมื่อถูกตัดสิทธิสมัครรับเลือกตั้งเป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรแล้ว แม้ต่อมาได้ไปใช้สิทธิเลือกสมาชิกสภาท้องถิ่น สิทธิที่ถูกกระงับไปก็ยังไม่กลับคืนมาจนกว่าจะได้ไปใช้สิทธิเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรครั้งต่อไป เป็นต้น

นายปกรณ์ นิลประพันธ์ เลขาธิการกรรมการ คนที่หนึ่ง กล่าวว่า หากตัดสิทธิผู้ไม่ไปใช้สิทธิเลือกตั้ง จะเป็นการขัดต่อรัฐธรรมนูญหรือไม่ ซึ่งแม้การเลือกตั้งจะถือเป็นหน้าที่ที่ประชาชนต้องปฏิบัติตามรัฐธรรมนูญ แต่หากไม่ไปลงคะแนนเลือกตั้งก็ควรมีบทลงโทษอื่นที่ไม่ใช่การทำให้เสียสิทธิบางประการ แต่อาจจำกัดสิทธิในบางเรื่องได้

นายอัชพร จารุจินดา กรรมการ ในฐานะประธานอนุกรรมการยกร่างกฎหมายประกอบรัฐธรรมนูญ กล่าวว่า รัฐธรรมนูญ มาตรา ๙๕ วรรคสาม บัญญัติว่า “ผู้มีสิทธิเลือกตั้งซึ่งไม่ไปใช้สิทธิเลือกตั้ง โดยมีได้แจ้งเหตุอันสมควรตามพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร อาจถูกจำกัดสิทธิบางประการตามที่กฎหมายบัญญัติ”

ประธานกรรมการกล่าวว่า บทจำกัดสิทธิกรณีไม่ไปใช้สิทธิเลือกตั้งตามพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรและการได้มาซึ่งสมาชิกวุฒิสภา พ.ศ. ๒๕๕๐ เป็นที่ทราบกันอย่างแพร่หลายอยู่แล้ว จึงควรคงบทบัญญัติจำกัดสิทธิที่บัญญัติในพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรและการได้มาซึ่งสมาชิกวุฒิสภา พ.ศ. ๒๕๕๐ ไว้ในร่างพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรด้วย แต่เปลี่ยนเป็นการจำกัดสิทธิโดยมีกำหนดระยะเวลา ส่วนการตัดสิทธิในเรื่องการได้รับเบี้ยผู้สูงอายุ หรือสิทธิได้รับหลักประกันสุขภาพ (บัตรทอง) ไม่ควรนำมาบัญญัติไว้ เนื่องจากอาจเป็นการละเมิดสิทธิขั้นพื้นฐานของประชาชนได้

ประเด็นที่สิบสาม มาตรา ๒๗ การได้สิทธิคืนควรเพิ่มกรณีการไปออกเสียงประชามติด้วยหรือไม่ ประเด็นการพิจารณา

นายประพันธ์ นัยโกวิท กรรมการ ในฐานะประธานอนุกรรมการพิจารณาศึกษาหลักการร่างพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร พ.ศ. .... กล่าวว่า กรณีบุคคลถูกจำกัดสิทธิบางประการ เนื่องจากไม่ไปใช้สิทธิเลือกตั้ง ควรให้สิทธิดังกล่าวกลับคืนมาหากบุคคลนั้นไปออกเสียงประชามติด้วยหรือไม่

ที่ประชุมสอบถามและแสดงความเห็น ดังนี้

- มีกรรมการสอบถามว่า หากจะจำกัดสิทธิโดยมีระยะเวลา จะใช้เกณฑ์ใดมากำหนดระยะเวลา ที่ควรถูกจำกัดสิทธิ ทั้งนี้ การเลือกตั้งตามรัฐธรรมนูญถือเป็นหน้าที่ ดังนั้น หากไม่ไปทำหน้าที่ก็ควรถูกลงโทษ ซึ่งจำเป็นต้องกำหนดหรือไม่ว่าหากบุคคลใดไม่ไปใช้สิทธิเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร บุคคลนั้นก็ควรถูกจำกัดสิทธิในการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรครั้งถัดไป

ประธานกรรมการกล่าวว่า สิทธิในการไปใช้สิทธิเลือกตั้งจะไม่ถูกระงับ แต่จะถูกจำกัดการใช้สิทธิในการสมัครรับเลือกตั้ง สิทธิในการเข้าชื่อถอดถอนบุคคลออกจากตำแหน่ง หรือสิทธิในการเข้าชื่อเสนอกฎหมาย

- มีกรรมการแสดงความเห็นว่า การจำกัดสิทธิบางประการเมื่อบุคคลไม่ไปใช้สิทธิเลือกตั้งตามพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรและการได้มาซึ่งสมาชิกวุฒิสภา พ.ศ. ๒๕๕๐ ไม่ทำให้ประชาชนตระหนักในหน้าที่ในการไปใช้สิทธิเลือกตั้ง เนื่องจากสิทธิที่ถูกจำกัดนั้นไม่ส่งผลกระทบต่อการดำเนินชีวิตของคน จึงควรมีมาตรการจำกัดสิทธิที่เหมาะสมสำหรับบุคคลที่ไม่ไปใช้สิทธิเลือกตั้ง

- กรณีบุคคลใดไม่ไปใช้สิทธิเลือกตั้ง อาจกำหนดให้ไม่ได้รับสิทธิพิเศษบางประการเหมือนกับบุคคลทั่วไป เช่น สิทธิในการได้รับการยกเว้นค่าบริการรถโดยสารประจำทางหรือรถไฟ เป็นต้น

นายอัชพร จารุจินดา กรรมการ ในฐานะประธานอนุกรรมการยกร่างกฎหมายประกอบรัฐธรรมนูญ ชี้แจงว่า ตั้งแต่รัฐธรรมนูญ ๒๕๔๐ เป็นต้นมา เมื่อมีการร่างพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญ

ที่เกี่ยวกับการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรและการได้มาซึ่งสมาชิกวุฒิสภา จะมีการอภิปรายในประเด็น การถูกจำกัดสิทธิในกรณีไม่ไปใช้สิทธิเลือกตั้งทุกครั้งในชั้นการยกร่างกฎหมาย แต่ท้ายที่สุดก็จะกำหนดให้ เสียสิทธิเฉพาะสิทธิทางการเมืองเท่านั้น เนื่องจากการจำกัดสิทธิด้านอื่น ๆ อาจเป็นการกระทบต่อสิทธิ ขั้นพื้นฐานของประชาชนที่รัฐต้องจัดสรรให้

- มีกรรมการแสดงความเห็นว่า กรณีบุคคลใดไม่ไปใช้สิทธิเลือกตั้ง และบุคคลนั้นดำรงตำแหน่ง กำนันหรือผู้ใหญ่บ้าน อาจกำหนดให้บุคคลนั้นพ้นจากตำแหน่งกำนันหรือผู้ใหญ่บ้าน เนื่องจากการ ลงคะแนนเลือกตั้งเป็นหลักการพื้นฐานของระบอบประชาธิปไตย เมื่อบุคคลซึ่งดำรงตำแหน่งที่มาจาก การเลือกตั้งไม่ไปใช้สิทธิเลือกตั้งเสียเอง ก็ควรให้พ้นจากตำแหน่งนั้น

- หากเห็นว่าการจำกัดสิทธิบางประการเมื่อไม่ไปใช้สิทธิเลือกตั้งอาจกระทบต่อสิทธิขั้นพื้นฐานของ ประชาชน อาจบัญญัติในลักษณะว่าหากบุคคลใดมาใช้สิทธิเลือกตั้งให้ได้รับสิทธิอะไรบ้าง

- ควรพิจารณาในเบื้องต้นก่อนว่าหน้าที่ไปลงคะแนนเลือกตั้งเป็นการผูกพันอยู่กับสิทธิทางการเมือง หรือไม่ หากเป็นเรื่องที่เกี่ยวข้องเฉพาะสิทธิทางการเมือง เมื่อไม่ไปลงคะแนนเลือกตั้งก็ควรจำกัดสิทธิเฉพาะ สิทธิทางการเมืองเท่านั้น ทั้งนี้ เรื่องที่ประชาชนทั่วไปมีความกังวลอย่างมาก คือ หากไม่ไปใช้สิทธิเลือกตั้ง จะสามารถสมัครเข้ารับราชการได้หรือไม่ นอกจากนี้ หากจำกัดสิทธิผู้ที่ไม่ไปใช้สิทธิเลือกตั้งโดยมีกำหนด ระยะเวลาจะส่งผลกระทบต่อการใช้สิทธิเลือกตั้งล่วงหน้าหรือไม่

ประธานกรรมการกล่าวว่า บุคคลจะไม่ไปใช้สิทธิเลือกตั้งก็ได้ หากมีเหตุผลอันสมควร แต่ต้องแจ้ง เหตุผลให้เจ้าหน้าที่เกี่ยวกับการเลือกตั้งทราบล่วงหน้า หรือภายในสิบห้าวันนับแต่วันที่มีการเลือกตั้ง

- มีกรรมการแสดงความเห็นว่า กรณีอยู่ต่างประเทศและจะกลับมาใช้สิทธิเลือกตั้งในประเทศไทย เป็นอีกกรณีที่มีปัญหาในการดำเนินการ ดังนั้น ในการคืนสิทธิให้กับผู้ที่ถูกจำกัดสิทธิเนื่องจากไม่ไปใช้สิทธิ เลือกตั้งควรต้องมีฐานข้อมูลที่เพียงพอด้วย

- การจำกัดสิทธิบางประการในกรณีเป็นบุคคลที่ไม่ไปใช้สิทธิเลือกตั้งเป็นเรื่องที่ไม่สมเหตุสมผล เนื่องจากกลไกที่จะทำให้การเมืองมีคุณภาพมีหลายปัจจัย และการเลือกตั้งเป็นเพียงจุดเริ่มต้นเท่านั้น ทั้งนี้ เหตุผลของผู้ที่ไม่ไปใช้สิทธิเลือกตั้งส่วนหนึ่งเกิดจากความนิยมในตัวผู้สมัครรับเลือกตั้ง ซึ่งการคืนสิทธิให้กับ บุคคลที่ไม่ไปใช้สิทธิเลือกตั้งหากภายหลังได้ไปใช้สิทธิเลือกตั้งซึ่งเป็นเรื่องที่เหมาะสมมากกว่า

- หน้าที่ในการไปเลือกตั้งถือเป็นหน้าที่ที่สำคัญตามรัฐธรรมนูญ เมื่อผู้ใดไม่ไปทำหน้าที่ก็ควรมี บทลงโทษบางประการ ซึ่งการลงโทษหากจะตัดสิทธิบางประการ ก็ควรตัดเฉพาะสิทธิทางการเมืองเท่านั้น เช่น หากไม่ไปใช้สิทธิเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร ก็ไม่ควรจะมีสิทธิสมัครรับเลือกตั้งเป็น สมาชิกสภาผู้แทนราษฎร รวมทั้งเป็นผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองอื่นด้วย เป็นต้น

- ควรกำหนดบทลงโทษที่จะตัดสิทธิบุคคลที่ไม่ไปใช้สิทธิเลือกตั้งว่าผู้นั้นจะสมัครเข้ารับเลือกตั้ง เพื่อเป็นผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองไม่ได้ แต่การบัญญัติให้การเลือกตั้งเป็นหน้าที่ของประชาชน และหาก ไม่ไปลงคะแนนเลือกตั้งจะต้องถูกตัดสิทธิบางประการเป็นเรื่องที่ไม่เหมาะสม

ประธานกรรมการกล่าวว่า รัฐธรรมนูญกำหนดให้การไปเลือกตั้งเป็นหน้าที่ของประชาชนที่ต้อง ปฏิบัติ ซึ่งไม่สามารถแก้ไขบทบัญญัติของกฎหมายให้แตกต่างเป็นอย่างอื่นได้ ทั้งนี้ รัฐธรรมนูญได้บัญญัติให้ ประชาชนมีหน้าที่ต้องเสียภาษีหรือเข้ารับการศึกษาเป็นทหาร ซึ่งไม่มีกำหนดว่าหากไม่ทำหน้าที่นั้น จะถูกจำกัดสิทธิบางประการ แต่กลับมีการบัญญัติกฎหมายลงโทษรับทรัพย์สินหรือจำคุก ทั้งที่การไม่ทำ หน้าที่ดังกล่าวไม่ได้ส่งผลกระทบต่อประเทศ ในทางกลับกันบุคคลที่เรียกร้องให้มีการใช้สิทธิเลือกตั้ง เมื่อถึง เวลาที่กำหนดให้ไปใช้สิทธิเลือกตั้งกลับไม่ไปใช้สิทธิจำนวนมาก ซึ่งทำให้เกิดการทุจริตตามมาและส่งผล เสียหายต่อประเทศอย่างร้ายแรง ดังนั้น บุคคลที่ไม่ไปลงคะแนนเลือกตั้งควรถูกตัดสิทธิทางการเมือง

เป็นเวลาหนึ่งปี โดยในระหว่างนั้นจะลงสมัครรับเลือกตั้งเป็นกำนันผู้ใหญ่บ้าน ผู้บริหารท้องถิ่น สมาชิกสภาท้องถิ่น สมาชิกสภาผู้แทนราษฎร สมาชิกวุฒิสภา ผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง หรือผู้ดำรงตำแหน่งในองค์กรอิสระไม่ได้ และหากเป็นกรณีที่ไม่ไปลงคะแนนเลือกตั้งในขณะที่ดำรงตำแหน่งดังกล่าวอยู่ให้ผู้นั้นต้องพ้นจากตำแหน่งด้วย

- มีกรรมการแสดงความเห็นว่า รัฐธรรมนูญ ๒๕๔๐ และรัฐธรรมนูญ ๒๕๕๐ ไม่ได้บัญญัติไว้อย่างชัดเจนว่าการเลือกตั้งเป็นหน้าที่ของปวงชนชาวไทย ดังนั้น เมื่อรัฐธรรมนูญ ๒๕๖๐ บัญญัติให้การเลือกตั้งเป็นหน้าที่ของปวงชนชาวไทย และหากบุคคลใดไม่ทำหน้าที่ดังกล่าวก็ควรถูกจำกัดสิทธิบางประการซึ่งไม่ได้ส่งผลกระทบต่อประชาชนมากนัก ทั้งนี้ กรณีที่บุคคลใดไม่ไปลงคะแนนเลือกตั้ง ควรกำหนดให้ต้องชำระค่าปรับด้วย

- กรณีที่ผู้มีสิทธิเลือกตั้งเจ็บป่วย หรือเดินทางไปต่างประเทศก็สามารถแจ้งไปยังคณะกรรมการการเลือกตั้ง เพื่อตนจะได้ไม่ต้องเสียสิทธิเพราะเหตุที่ไม่สามารถไปใช้สิทธิเลือกตั้งได้ ส่วนการลี้ภัยไปใช้สิทธิเลือกตั้งนั้นไม่เป็นเหตุที่แจ้งไปยังคณะกรรมการการเลือกตั้ง

ประธานกรรมการกล่าวว่า ผู้ที่ประสงค์จะเข้ามาใช้อำนาจรัฐต้องเป็นผู้ที่มีวินัยและทำตามกฎเกณฑ์ และกติกาที่รัฐธรรมนูญและกฎหมายกำหนดไว้เพื่อเป็นตัวอย่างที่ดีของประชาชน

- มีกรรมการแสดงความเห็นว่า ผู้ที่ประสงค์จะเข้ารับการสรรหาเป็นตุลาการศาลรัฐธรรมนูญ หรือผู้ดำรงตำแหน่งในองค์กรอิสระหากเป็นผู้ที่ไม่ไปใช้สิทธิเลือกตั้ง ก็ไม่ควรมีสิทธิสมัครเข้ารับการสรรหาเป็นตุลาการศาลรัฐธรรมนูญ หรือผู้ดำรงตำแหน่งในองค์กรอิสระด้วยเช่นเดียวกัน

นายอิศพร จาตุจินดา กรรมการ ในฐานะประธานอนุกรรมการยกร่างกฎหมายประกอบรัฐธรรมนูญ ชี้แจงว่า การตัดสิทธิในการดำรงตำแหน่งตุลาการศาลรัฐธรรมนูญ หรือผู้ดำรงตำแหน่งในองค์กรอิสระซึ่งไม่ใช่ตำแหน่งทางการเมืองอาจไม่ได้เป็นเรื่องของสิทธิ แต่เป็นเรื่องของการดำเนินการตามกระบวนการสรรหา ฉะนั้น จึงควรกำหนดให้ตุลาการศาลรัฐธรรมนูญ หรือผู้ดำรงตำแหน่งในองค์กรอิสระเสียสิทธิเฉพาะการดำรงตำแหน่งทางการเมืองเท่านั้น ทั้งนี้ ในชั้นการยกร่างพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรและการได้มาซึ่งสมาชิกวุฒิสภา พ.ศ. ๒๕๕๐ ได้มีการเสนอให้กำหนดให้ผู้ที่ไม่ไปใช้สิทธิเลือกตั้งเสียสิทธิในการได้รับการลดหย่อนภาษีด้วย

ประธานกรรมการกล่าวว่า การเสียสิทธิได้รับการลดหย่อนภาษีนั้น อาจไม่คุ้มค่ากับค่าใช้จ่ายที่ใช้ในการเชื่อมต่อข้อมูลระหว่างคณะกรรมการการเลือกตั้งกับกรมสรรพากร

นายอิศพร จาตุจินดา กรรมการ ในฐานะประธานอนุกรรมการยกร่างกฎหมายประกอบรัฐธรรมนูญ กล่าวว่า ในประเด็นนี้อาจมอบหมายให้คณะอนุกรรมการยกร่างกฎหมายประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร และกฎหมายประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยคณะกรรมการการเลือกตั้ง ค้นคว้าข้อมูลว่าในต่างประเทศมีการกำหนดให้เสียสิทธิอย่างไรบ้างเพื่อนำเสนอให้ที่ประชุมพิจารณา

ประธานกรรมการกล่าวว่า การเสียสิทธิเพราะเหตุที่ไม่ได้ไปใช้สิทธิเลือกตั้งที่จะกำหนดไว้ในร่างพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญนี้ อาจเป็นการกำหนดหลักการที่แตกต่างจากที่กำหนดในต่างประเทศก็ได้ ส่วนประเด็นเรื่องการเสียสิทธินั้นอาจกำหนดเวลาไว้หนึ่งปีหรือระยะเวลาที่เหมาะสมก็ได้ แม้ต่อมาจะได้ใช้สิทธิในการเลือกตั้งครั้งต่อไปก็ตาม ผู้นั้นยังคงต้องเสียสิทธินั้นจนกว่าจะครบระยะเวลาตามที่กำหนด และในกรณีที่ไม่มีไปใช้สิทธิเลือกตั้งสำหรับการเลือกตั้งครั้งต่อมาด้วยก็ให้นับระยะเวลาในการเสียสิทธิต่อจากการที่ไม่ไปใช้สิทธิเลือกตั้งในครั้งแรกด้วย

นายปกรณ์ นิลประพันธ์ เลขาธิการกรรมการ คนที่หนึ่ง ชี้แจงว่า กติการะหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิพลเมืองและสิทธิทางการเมือง (ICCPR) ข้อ ๒๕ กำหนดว่า การจำกัดสิทธิทางการเมืองจะต้องมีเหตุผลรองรับที่สามารถอธิบายได้

ประธานกรรมการกล่าวว่า การเสียสิทธิบางประการเพราะเหตุไม่ไปใช้สิทธิเลือกตั้งมีลักษณะคล้ายกับการเพิกถอนสิทธิสมัครรับเลือกตั้ง ทั้งนี้ เหตุผลในการกำหนดให้เสียสิทธิบางประการกรณีที่ไม่ไปใช้สิทธิเลือกตั้งคือ การไม่ไปใช้สิทธิเลือกตั้งเป็นการไม่ทำหน้าที่ของตนในระบอบประชาธิปไตย เมื่อผู้ใดไม่ทำหน้าที่ของตนก็แสดงว่าผู้นั้นไม่มีความรับผิดชอบและไม่มีความสำนึกในหน้าที่ ด้วยเหตุนี้จึงสมควรกำหนดให้ผู้นั้นได้เข้าสู่ตำแหน่งที่ใช้อำนาจรัฐ

- มีกรรมการแสดงความเห็นว่า อาจกำหนดให้ผู้ที่ไม่ไปใช้สิทธิเลือกตั้งต้องเสียสิทธิในการเข้ารับราชการภายในระยะเวลาที่กำหนดด้วย

- สิทธิบางประการที่จะกำหนดให้ต้องเสียไปเพราะเหตุที่ไม่ได้ใช้สิทธิเลือกตั้งนั้น ควรพิจารณากำหนดเฉพาะสิทธิที่ประชาชนให้ความสำคัญ

- ควรกำหนดให้เสียสิทธิเป็นระยะเวลาสองปีเพื่อให้เกิดความเกรงกลัวและเกิดการเรียนรู้ทางสังคมในการไปใช้สิทธิเลือกตั้งมากยิ่งขึ้น

- แนวคิดการกำหนดระยะเวลาการเสียสิทธินั้น สภานิติบัญญัติแห่งชาติจะเห็นด้วยกับแนวความคิดของคณะกรรมการร่างรัฐธรรมนูญหรือไม่อย่างไร

ประธานกรรมการกล่าวว่า แนวความคิดหลายเรื่องสภานิติบัญญัติแห่งชาติมีความเห็นแตกต่างจากความเห็นของคณะกรรมการร่างรัฐธรรมนูญ ทั้งนี้ ตามรัฐธรรมนูญ สภานิติบัญญัติแห่งชาติจะต้องเป็นผู้รับผิดชอบในการแก้ไขเพิ่มเติมร่างพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญที่คณะกรรมการร่างรัฐธรรมนูญจัดทำขึ้น

- มีกรรมการแสดงความเห็นว่า ในการเลือกตั้งทั่วไปตามรัฐธรรมนูญนี้คะแนนเสียงที่ไม่ประสงค์จะเลือกผู้สมัครรับเลือกตั้งมีความหมายต่อการเลือกตั้งมาก เพราะรัฐธรรมนูญกำหนดให้คะแนนเสียงทุกคะแนนมีความหมาย ซึ่งในประเด็นนี้ก็น่าจะเป็นเหตุผลรองรับการกำหนดให้ผู้ที่ไม่ไปใช้สิทธิเลือกตั้งต้องเสียสิทธิบางประการได้

ประเด็นที่สี่ การเปิดเผยหมายเลขประจำตัวประชาชน ๑๓ หลัก ในบัญชีรายชื่อผู้มีสิทธิเลือกตั้ง หน่วยเลือกตั้งนั้น จะกระทบสิทธิประชาชนผู้มีสิทธิเลือกตั้งหรือไม่

ประเด็นการพิจารณา

นายประพันธ์ นัยโกวิท กรรมการ ในฐานะประธานอนุกรรมการพิจารณาศึกษาหลักการร่างพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร พ.ศ. .... ชี้แจงว่า หมายเลขประจำตัวประชาชนเป็นข้อมูลส่วนบุคคล การเปิดเผยไว้ หน่วยเลือกตั้ง อาจทำให้เกิดการนำไปใช้โดยมิชอบได้ ในประเด็นนี้กรรมการปกครอง กระทรวงมหาดไทย ชี้แจงว่า ในทางปฏิบัติจะมีการพิมพ์บัญชีรายชื่อผู้มีสิทธิเลือกตั้งซึ่งมีหมายเลขประจำตัวประชาชนประมาณหกชุดถึงแปดชุดต่อการเลือกตั้งในแต่ละครั้ง ทั้งนี้ หากคณะกรรมการการเลือกตั้งมีคำสั่งให้กรรมการปกครองดำเนินการจัดพิมพ์บัญชีรายชื่อผู้มีสิทธิเลือกตั้งที่ไม่ปรากฏหมายเลขประจำตัวประชาชนเพื่อติดไว้ที่หน่วยเลือกตั้งแยกจากบัญชีรายชื่อผู้มีสิทธิเลือกตั้งอื่น ๆ ก็จะต้องใช้งบประมาณเพิ่มเติมจำนวนหนึ่ง ในประเด็นนี้คณะอนุกรรมการมีความเห็นว่า ควรกำหนดให้ชัดเจนในร่างพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญนี้เพื่อให้คณะกรรมการการเลือกตั้งมอบหมายให้กรรมการปกครองดำเนินการจัดพิมพ์บัญชีรายชื่อผู้มีสิทธิเลือกตั้งที่ไม่ปรากฏหมายเลขประจำตัวประชาชนเพื่อติดไว้ที่หน่วยเลือกตั้งแยกจากบัญชีรายชื่อผู้มีสิทธิเลือกตั้งอื่น ๆ

ที่ประชุมสอบถามและแสดงความเห็น ดังนี้

- มีกรรมการแสดงความเห็นว่า อาจกำหนดให้พิมพ์เลขประจำตัวประชาชนโดยเว้นเลขประจำตัวประชาชนสามตัวสุดท้าย เพื่อให้เจ้าหน้าที่ประจำหน่วยเลือกตั้งตรวจสอบในกรณีที่ผู้มีสิทธิเลือกตั้งมีรายชื่อเหมือนกัน

ประธานกรรมการสอบถามว่า เหตุใดจึงต้องพิมพ์เลขประจำตัวประชาชนของผู้มีสิทธิเลือกตั้งด้วย ทั้งที่เมื่อผู้มีสิทธิเลือกตั้งไปใช้สิทธิเลือกตั้งเจ้าหน้าที่ประจำหน่วยเลือกตั้งก็ต้องตรวจสอบบัตรประจำตัวประชาชนอยู่แล้ว

นายประพันธ์ นัยโกวิท กรรมการ ในฐานะประธานอนุกรรมการพิจารณาศึกษาหลักการ ร่างพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร พ.ศ. .... ชี้แจงว่า กรณีที่ผู้มีสิทธิเลือกตั้งมีชื่อและนามสกุลตรงกันในหน่วยเลือกตั้งเดียวกัน เจ้าหน้าที่ประจำหน่วยเลือกตั้งจะตรวจสอบจากหมายเลขประจำตัวประชาชนที่ปรากฏในบัญชีรายชื่อผู้มีสิทธิเลือกตั้งเปรียบเทียบกับบัตรประจำตัวประชาชนของผู้มีสิทธิเลือกตั้ง

- มีกรรมการแสดงความเห็นว่า บัญชีรายชื่อผู้มีสิทธิเลือกตั้งที่ติดบริเวณหน้าหน่วยเลือกตั้ง ไม่ควรกำหนดให้มีการพิมพ์ที่อยู่ของผู้มีสิทธิเลือกตั้งไว้ด้วย เพราะเป็นข้อมูลส่วนบุคคลที่มีความสำคัญมาก

- เหตุที่ต้องมีการพิมพ์เลขประจำตัวประชาชนในบัญชีรายชื่อผู้มีสิทธิเลือกตั้งก็คงเป็นเพราะคนไทยมีการเปลี่ยนชื่อและเปลี่ยนนามสกุล และเกิดการสับสนสิทธิในการใช้สิทธิเลือกตั้ง

นายประพันธ์ นัยโกวิท กรรมการ ในฐานะประธานอนุกรรมการพิจารณาศึกษาหลักการ ร่างพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร พ.ศ. .... กล่าวว่า หากมีเครื่องมืออิเล็กทรอนิกส์ในการอ่านข้อมูลของบัตรประจำตัวประชาชนที่หน่วยเลือกตั้ง จะทำให้ไม่ต้องพิมพ์เลขประจำตัวประชาชนของผู้มีสิทธิเลือกตั้ง

นายปกรณ์ นิลประพันธ์ เลขาธิการกรรมการ คนที่หนึ่ง ชี้แจงว่า ปัจจุบันกระทรวงมหาดไทย มีการมอบเครื่องมืออิเล็กทรอนิกส์ในการอ่านข้อมูลของบัตรประจำตัวประชาชนไปยังพื้นที่ต่าง ๆ แล้ว จำนวนหนึ่งแสนห้าหมื่นเครื่อง แต่ยังมีปัญหาในการเข้าถึงข้อมูลใหม่บางเรื่องอยู่

ประเด็นที่สิบห้า มาตรา ๑๓ ควรนำคุณสมบัติและลักษณะต้องห้ามของผู้มีสิทธิสมัครรับเลือกตั้ง ตามรัฐธรรมนูญมาบัญญัติไว้ในร่างพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญนี้

นายประพันธ์ นัยโกวิท กรรมการ ในฐานะประธานอนุกรรมการพิจารณาศึกษาหลักการ ร่างพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร พ.ศ. .... สอบถามว่า ควรนำคุณสมบัติและลักษณะต้องห้ามของผู้มีสิทธิสมัครรับเลือกตั้งตามรัฐธรรมนูญมาบัญญัติไว้ในร่างพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญนี้หรือไม่อย่างไร

ประธานกรรมการมอบหมายให้คณะอนุกรรมการยกร่างกฎหมายประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร และกฎหมายประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยคณะกรรมการการเลือกตั้ง พิจารณาว่าควรนำคุณสมบัติและลักษณะต้องห้ามของผู้มีสิทธิสมัครรับเลือกตั้งตามรัฐธรรมนูญมาบัญญัติไว้ในร่างพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญนี้หรือไม่อย่างไร

ประเด็นที่สิบหก มาตรา ๓๖ การยื่นใบสมัครรับเลือกตั้งทางอิเล็กทรอนิกส์ และยื่นต่อผู้อำนวยการเลือกตั้งประจำเขตเลือกตั้ง

นายประพันธ์ นัยโกวิท กรรมการ ในฐานะประธานอนุกรรมการพิจารณาศึกษาหลักการ ร่างพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร พ.ศ. .... ชี้แจงว่า ในประเด็นนี้คณะอนุกรรมการมีความเห็นว่า การกำหนดให้ยื่นใบสมัครทางอิเล็กทรอนิกส์ได้ จะช่วยแก้ไข

ปัญหาในเรื่องการปิดสถานที่รับสมัครเลือกตั้งที่เคยเกิดขึ้นมาในอดีตได้ ส่วนความในร่างมาตรา ๓๖ วรรคหนึ่ง กำหนดให้ยื่นใบสมัครทางอิเล็กทรอนิกส์ หรือยื่นต่อผู้อำนวยการการเลือกตั้งประจำเขตเลือกตั้ง ก็ได้ อาจทำให้เกิดความสับสนในทางปฏิบัติได้ จึงควรกำหนดให้ชัดเจนว่าจะกำหนดให้ใช้วิธีการใดในการยื่นใบสมัครก่อน

ที่ประชุมแสดงความเห็นและสอบถาม ดังนี้

- มีกรรมการแสดงความเห็นว่า การสมัครรับเลือกตั้งควรเป็นไปอย่างเปิดเผย การยื่นใบสมัครทางอิเล็กทรอนิกส์จึงไม่เหมาะสม

- การกำหนดให้ยื่นใบสมัครรับเลือกตั้งได้ทั้งทางอิเล็กทรอนิกส์และยื่นต่อผู้อำนวยการการเลือกตั้งประจำเขตเลือกตั้ง อาจทำให้เกิดปัญหาเรื่องลำดับเวลาในการรับสมัครซึ่งจะส่งผลกระทบต่อหมายเลขผู้สมัครรับเลือกตั้ง

- กรณีที่ยื่นใบสมัครพร้อมกันก็จะต้องมีการจับสลากหมายเลขผู้สมัครรับเลือกตั้ง ทั้งนี้ หากมีวิธีบริหารจัดการได้อย่างเหมาะสม จะมีปัญหาที่จะกำหนดให้ยื่นใบสมัครทางอิเล็กทรอนิกส์

นายปกรณ์ นิลประพันธ์ เลขานุการกรรมการ คนที่หนึ่ง ชี้แจงว่า กรณีที่มีผู้ที่ยื่นใบสมัครทางอิเล็กทรอนิกส์พร้อมกับมีผู้ยื่นใบสมัครต่อผู้อำนวยการการเลือกตั้งประจำเขตเลือกตั้ง อาจทำให้เกิดปัญหาการกำหนดหมายเลขประจำตัวผู้สมัครได้

นายอัชพร จารุจินดา กรรมการ ในฐานะประธานอนุกรรมการร่างกฎหมายประกอบรัฐธรรมนูญ ชี้แจงว่า อาจกำหนดให้มีการยื่นใบสมัครทางอิเล็กทรอนิกส์ในกรณีที่มีความจำเป็นอันไม่อาจหลีกเลี่ยงไว้ด้วยก็ได้

ประธานกรรมการกล่าวว่า กรณีที่มีเหตุจำเป็นอาจกำหนดให้ยื่นใบสมัครทางอิเล็กทรอนิกส์ได้ แต่ต้องกำหนดให้ยื่นใบสมัครทางอิเล็กทรอนิกส์เหมือนกันทั้งหมดในเขตเลือกตั้งที่มีเหตุจำเป็นนั้น ๆ เว้นแต่เหตุจำเป็นเกิดขึ้นภายหลังที่มีการยื่นใบสมัครต่อผู้อำนวยการการเลือกตั้งประจำเขตเลือกตั้งไปแล้วบางส่วน หากคณะกรรมการการเลือกตั้งสามารถดำเนินการให้มีการยื่นใบสมัครทางอิเล็กทรอนิกส์ได้ทุกเขตเลือกตั้ง ซึ่งไม่ทำให้เกิดความได้เปรียบเสียเปรียบกันระหว่างผู้สมัครรับเลือกตั้ง ทั้งนี้ การยื่นใบสมัครทางอิเล็กทรอนิกส์ผู้สมัครอาจไม่ได้เป็นผู้ยื่นใบสมัครทางอิเล็กทรอนิกส์ด้วยตนเองก็ได้

- มีกรรมการแสดงความเห็นว่า การกำหนดให้ยื่นใบสมัครทางอิเล็กทรอนิกส์เป็นเรื่องที่มีความยุ่งยาก และมีปัญหาในการรักษาความปลอดภัย จึงควรกำหนดให้ยื่นใบสมัครทางอิเล็กทรอนิกส์ได้ในกรณีที่มีความจำเป็นเท่านั้น และเป็นอำนาจของคณะกรรมการการเลือกตั้งในการพิจารณาเป็นรายกรณี

- ในการยื่นใบสมัครทางอิเล็กทรอนิกส์ควรกำหนดให้ผู้สมัครรับเลือกตั้งยื่นเป็นเอกสารประกอบไปพร้อมกับการยื่นสมัครทางอิเล็กทรอนิกส์ด้วยหรือไม่ และจะต้องมีการตรวจสอบเอกสารที่เป็นต้นฉบับทั้งหมดด้วยหรือไม่อย่างไร

ประธานกรรมการกล่าวว่า การตรวจสอบเอกสารการสมัครอาจพิมพ์จากคอมพิวเตอร์ก็ได้ ทั้งนี้ การยื่นใบสมัครทางอิเล็กทรอนิกส์ถูกแทรกแซงหรือรบกวนด้วยระบบคอมพิวเตอร์ได้ง่าย

นายปกรณ์ นิลประพันธ์ เลขานุการกรรมการ คนที่หนึ่ง ชี้แจงว่า การกำหนดให้ยื่นใบสมัครทางอิเล็กทรอนิกส์อาจทำให้เกิดข้ออ้างว่าระบบคอมพิวเตอร์เสียหายทำให้ข้อมูลการยื่นใบสมัครสูญหาย ทั้งนี้ไม่ได้ยื่นใบสมัครเลยก็ได้

ประธานกรรมการสอบถามว่า ใครเป็นผู้กำหนดระยะเวลาในการสมัครรับเลือกตั้ง

นายประพันธ์ นัยโกวิท กรรมการ ในฐานะประธานอนุกรรมการพิจารณาศึกษาหลักการร่างพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร พ.ศ. .... ชี้แจงว่า คณะกรรมการการเลือกตั้งเป็นผู้กำหนดระยะเวลาในการสมัครรับเลือกตั้ง

ประธานกรรมการกล่าวว่า หากคณะกรรมการการเลือกตั้งเป็นผู้กำหนดระยะเวลาในการสมัครรับเลือกตั้ง คณะกรรมการการเลือกตั้งก็ควรมีอำนาจในการขยายระยะเวลาการรับสมัครได้

นายประพันธ์ นัยโกวิท กรรมการ ในฐานะประธานอนุกรรมการพิจารณาศึกษาหลักการร่างพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร พ.ศ. .... ชี้แจงว่า ที่ผ่านมาคณะกรรมการการเลือกตั้งจะกำหนดระยะเวลาในการรับสมัครประมาณห้าวัน

ประธานกรรมการสอบถามว่า กรณีที่มีการเปิดสมัครรับเลือกตั้งไปแล้วสองวันแล้วเกิดเหตุจำเป็นหรือเกิดเหตุภัยพิบัติจนทำให้ไม่สามารถรับสมัครได้ คณะกรรมการการเลือกตั้งจะดำเนินการอย่างไร

นายประพันธ์ นัยโกวิท กรรมการ ในฐานะประธานอนุกรรมการพิจารณาศึกษาหลักการร่างพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร พ.ศ. .... ชี้แจงว่า ที่ผ่านมาไม่แน่ใจว่าคณะกรรมการการเลือกตั้งเคยขยายระยะเวลาการสมัครรับเลือกตั้งหรือไม่ แต่ในรัฐธรรมนูญกำหนดให้คณะกรรมการการเลือกตั้งกำหนดวันเลือกตั้งทั่วไปใหม่ได้กรณีที่มีเหตุจำเป็น และเมื่อสามารถกำหนดวันเลือกตั้งทั่วไปใหม่ได้ คณะกรรมการการเลือกตั้งก็มีอำนาจในการขยายระยะเวลาการสมัครรับเลือกตั้งได้

ประธานกรรมการกล่าวว่า หากคณะกรรมการการเลือกตั้งมีอำนาจในการขยายระยะเวลาในการรับสมัครได้ ก็ไม่มีความจำเป็นที่จะต้องให้ยื่นใบสมัครทางอิเล็กทรอนิกส์

นายประพันธ์ นัยโกวิท กรรมการ ในฐานะประธานอนุกรรมการพิจารณาศึกษาหลักการร่างพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร พ.ศ. .... ชี้แจงว่า ควรกำหนดเรื่องอำนาจในการขยายระยะเวลาการรับสมัครให้ชัดเจนในร่างพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญนี้เพื่อไม่ให้เกิดปัญหาในการตีความ

ประธานกรรมการกล่าวว่า อาจกำหนดไว้ว่า ในกรณีจำเป็นอันไม่อาจหลีกเลี่ยงได้ให้คณะกรรมการการเลือกตั้งขยายระยะเวลาการรับสมัครในบางเขตเลือกตั้งหรือทุกเขตเลือกตั้งได้

นายประพันธ์ นัยโกวิท กรรมการ ในฐานะประธานอนุกรรมการพิจารณาศึกษาหลักการร่างพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร พ.ศ. .... ชี้แจงว่า การกำหนดให้การยื่นใบสมัครทางอิเล็กทรอนิกส์เป็นทางเลือกในการดำเนินการของคณะกรรมการการเลือกตั้ง อาจช่วยแก้ไขปัญหาในกรณีที่มีการปิดล้อมสถานที่รับสมัครได้

ประธานกรรมการกล่าวว่า กรณีดังกล่าวคณะกรรมการการเลือกตั้งมีอำนาจในการขยายระยะเวลาการสมัครได้อยู่แล้ว จึงไม่จำเป็นต้องกำหนดให้ยื่นใบสมัครทางอิเล็กทรอนิกส์อีก

นายประพันธ์ นัยโกวิท กรรมการ ในฐานะประธานอนุกรรมการพิจารณาศึกษาหลักการร่างพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร พ.ศ. .... ชี้แจงว่า ในบางกรณีการยื่นใบสมัครทางอิเล็กทรอนิกส์อาจแก้ปัญหาได้ดีกว่าการขยายระยะเวลาการรับสมัคร

- มีกรรมการแสดงความเห็นว่า ในกรณีที่มีเหตุจำเป็นทำให้ไม่สามารถรับสมัครได้ ก็ควรแก้ไขปัญหาดังกล่าวด้วยการขยายระยะเวลาการสมัครเป็นอันดับแรก

ประธานกรรมการกล่าวว่า หากคณะกรรมการการเลือกตั้งพิจารณาเห็นว่าการกำหนดให้ยื่นใบสมัครทางอิเล็กทรอนิกส์ไม่ได้ทำให้เกิดการได้เปรียบเสียเปรียบกันของผู้สมัครรับเลือกตั้ง อาจกำหนดให้ยื่นใบสมัครทางอิเล็กทรอนิกส์ก็ได้

- มีกรรมการแสดงความเห็นว่า คณะกรรมการเลือกตั้งควรพิจารณาเลือกวิธีการรับสมัคร โดยคำนึงถึงความสุจริตและเที่ยงธรรมของการเลือกตั้ง

นายประพันธ์ นิลประพันธ์ เลขาธิการกรรมการ คนที่หนึ่ง ชี้แจงว่า หนังสือรับรองของหัวหน้าพรรคการเมืองควรกำหนดให้สอดคล้องกับร่างพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยพรรคการเมือง

ประธานกรรมการสอบถามถึงเหตุที่ต้องกำหนดให้ยื่นหลักฐานการเสียภาษีในการสมัครรับเลือกตั้งด้วย

นายประพันธ์ นายโกวิท กรรมการ ในฐานะประธานอนุกรรมการพิจารณาศึกษาหลักการร่างพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร พ.ศ. .... ชี้แจงว่า รัฐธรรมนูญ มาตรา ๘๕ วรรคสาม กำหนดไว้ว่า “หลักเกณฑ์ วิธีการ และเงื่อนไขในการสมัครรับเลือกตั้ง การออกเสียงลงคะแนน การนับคะแนน การรวมคะแนน การประกาศผลการเลือกตั้ง และการอื่นที่เกี่ยวข้อง ให้เป็นไปตามพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร โดยกฎหมายดังกล่าวจะกำหนดให้ผู้สมัครรับเลือกตั้งต้องยื่นหลักฐานแสดงการเสียภาษีเงินได้ประกอบการสมัครรับเลือกตั้งด้วยก็ได้”

นายอัคร จารุจินดา กรรมการ ในฐานะประธานอนุกรรมการร่างกฎหมายประกอบรัฐธรรมนูญ ชี้แจงว่า การกำหนดให้ยื่นหลักฐานแสดงการเสียภาษีเงินได้ประกอบการสมัครรับเลือกตั้ง เป็นข้อเสนอของสภานิติบัญญัติแห่งชาติ

- มีกรรมการแสดงความเห็นว่า ประชาชนส่วนหนึ่งเห็นว่าควรกำหนดให้ยื่นหลักฐานแสดงการเสียภาษีประกอบการสมัครรับเลือกตั้งด้วย และควรเปิดเผยให้ประชาชนทราบเป็นการทั่วไปด้วย

นายประพันธ์ นายโกวิท กรรมการ ในฐานะประธานอนุกรรมการพิจารณาศึกษาหลักการร่างพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร พ.ศ. .... ชี้แจงว่า ในร่างพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญนี้กำหนดให้คณะกรรมการการเลือกตั้งจัดทำข้อมูลเกี่ยวกับการสมัครรับเลือกตั้งของผู้สมัครรับเลือกตั้งให้ประชาชนเข้าถึงได้ด้วย

ประธานกรรมการกล่าวว่า หากรัฐธรรมนูญกำหนดไว้ให้ต้องยื่นหลักฐานแสดงการเสียภาษีเงินได้ประกอบการสมัครรับเลือกตั้งด้วย ก็ต้องกำหนดไว้ในร่างพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญนี้ด้วยเช่นกัน

นายประพันธ์ นายโกวิท กรรมการ ในฐานะประธานอนุกรรมการพิจารณาศึกษาหลักการร่างพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร พ.ศ. .... ชี้แจงว่า ประเด็นที่ประชุมควรพิจารณาคือควรกำหนดให้ผู้สมัครรับเลือกตั้งต้องยื่นหลักฐานการเสียภาษีย้อนหลังกี่ปีจึงจะเหมาะสม

นางสาวจิรารัตน์ จันทรรัตน์ เลขาธิการอนุกรรมการพิจารณาศึกษาหลักการร่างพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร พ.ศ. .... ชี้แจงว่า สำนักงานคณะกรรมการการเลือกตั้งเสนอให้กำหนดให้ผู้สมัครรับเลือกตั้งยื่นหลักฐานการเสียภาษีย้อนหลังสามปี ในลักษณะเดียวกับที่กำหนดไว้ในพระราชบัญญัติการเลือกตั้งสมาชิกสภาท้องถิ่นหรือผู้บริหารท้องถิ่น พ.ศ. ๒๕๔๕

นายประพันธ์ นายโกวิท กรรมการ ในฐานะประธานอนุกรรมการพิจารณาศึกษาหลักการร่างพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร พ.ศ. .... ชี้แจงว่า ในพระราชบัญญัติการเลือกตั้งสมาชิกสภาท้องถิ่นหรือผู้บริหารท้องถิ่น พ.ศ. ๒๕๔๕ กำหนดให้ผู้ที่เสียภาษีตามกฎหมายว่าด้วยภาษีโรงเรือนและที่ดินหรือกฎหมายว่าด้วยภาษีบำรุงท้องที่ให้กับองค์กรปกครอง

ส่วนท้องถิ่นนั้นเป็นเวลาติดต่อกันสามปีนับถึงปีที่สมัครรับเลือกตั้งสมาชิกสภาท้องถิ่นสมัครรับเลือกตั้งเป็นสมาชิกสภาท้องถิ่นหรือผู้บริหารท้องถิ่นได้

ประธานกรรมการกล่าวว่า ควรกำหนดให้ผู้สมัครรับเลือกตั้งต้องยื่นหลักฐานการเสียภาษีเงินได้บุคคลธรรมดาย้อนหลังสามปี

นายประพันธ์ นัยโกวิท กรรมการ ในฐานะประธานอนุกรรมการพิจารณาศึกษาหลักการร่างพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร พ.ศ. .... สอบถามว่าการกำหนดค่าธรรมเนียมในการสมัครรับเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรเป็นจำนวนหนึ่งหมื่นบาทเหมาะสมหรือไม่ และการกำหนดให้ผู้สมัครรับเลือกตั้งที่มีสิทธิได้รับคะแนนเสียงไม่น้อยกว่าร้อยละห้าของผู้มาใช้สิทธิเลือกตั้งได้เงินค่าธรรมเนียมการสมัครคืนจำนวนห้าพันบาทเหมาะสมหรือไม่อย่างไร

นายปกรณ์ นิลประพันธ์ เลขาธิการกรรมการ คนที่หนึ่ง กล่าวว่า คณะกรรมการร่างรัฐธรรมนูญควรรอการพิจารณาในประเด็นนี้ไว้ก่อน เพราะในประเด็นนี้ยังมีเรื่องที่คณะกรรมการร่างรัฐธรรมนูญจะต้องพิจารณาอีกหลายประเด็น

ประเด็นที่สิบเจ็ด ร่างมาตรา ๔๓ ผู้มีสิทธิเลือกตั้งหรือผู้สมัครซึ่งเห็นว่าผู้ไม่มีสิทธิลงสมัครรับเลือกตั้งอยู่ในบัญชีของผู้อำนวยความสะดวกการเลือกตั้งประจำเขตเลือกตั้ง สามารถยื่นคำร้องต่อศาลฎีกาให้วินิจฉัยได้โดยตรง ซึ่งเดิมให้ยื่นต่อผู้อำนวยความสะดวกการเลือกตั้งประจำเขตเลือกตั้งก่อน

ประเด็นการพิจารณา

นายประพันธ์ นัยโกวิท กรรมการ ในฐานะประธานอนุกรรมการพิจารณาศึกษาหลักการร่างพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร พ.ศ. .... ชี้แจงว่า ร่างมาตรา ๔๓ เป็นการกำหนดเพิ่มหลักการเพื่อให้ผู้มีสิทธิเลือกตั้งสามารถยื่นคำร้องโดยตรงต่อศาลฎีกา ในกรณีที่เห็นว่ารายชื่อผู้สมัครรับเลือกตั้งที่ผู้อำนวยความสะดวกการเลือกตั้งประจำเขตเลือกตั้งประกาศเป็นบุคคลที่ไม่มีสิทธิสมัครรับเลือกตั้ง ซึ่งในหลักการของกฎหมายควรกำหนดให้ผู้มีสิทธิเลือกตั้งยื่นคำร้องต่อผู้อำนวยความสะดวกการเลือกตั้งประจำเขตเลือกตั้งก่อน เป็นหลักการที่มีความเหมาะสมมากกว่า ดังนั้นการบัญญัติในลักษณะดังกล่าวเป็นการบัญญัติเพิ่มสิทธิที่กว้างขวางเกินไป อย่างไรก็ตาม ในกรณีที่ผู้สมัครรับเลือกตั้งเป็นผู้ยื่นคำร้องโดยตรงต่อศาลฎีกาก็สามารถทำได้ เนื่องจากผู้สมัครรับเลือกตั้งที่ยื่นคำร้องดังกล่าวเป็นผู้ที่ได้รับผลกระทบโดยตรงในการเลือกตั้ง

ประธานกรรมการตั้งข้อสังเกตว่า ไม่ว่าจะเป็นผู้มีสิทธิเลือกตั้งหรือเป็นผู้สมัครรับเลือกตั้งก็ตาม หากเห็นว่าการประกาศรายชื่อผู้สมัครรับเลือกตั้งคนใดเป็นบุคคลที่ไม่มีสิทธิสมัครรับเลือกตั้ง ก็ไม่ควรบัญญัติให้ยื่นคำร้องโดยตรงต่อศาลฎีกา แต่ควรกำหนดให้ยื่นคำร้องต่อคณะกรรมการการเลือกตั้งเพื่อวินิจฉัยก่อน หากผู้ยื่นคำร้องไม่พอใจในคำวินิจฉัยของคณะกรรมการการเลือกตั้ง ไม่ตัดสิทธิผู้ยื่นคำร้องที่จะอุทธรณ์คำวินิจฉัยของคณะกรรมการการเลือกตั้งต่อศาลฎีกา

ประเด็นที่สิบแปด ร่างมาตรา ๔๔ นอกจากกรณีขาดคุณสมบัติหรือมีลักษณะต้องห้ามมิให้ใช้สิทธิสมัครรับเลือกตั้งแล้ว สำนักงานคณะกรรมการการเลือกตั้งขอเสนอแก้ไขเพิ่มเติมความว่า “หรือได้รับการสรรหาโดยไม่ชอบตามกฎหมายว่าด้วยพรรคการเมือง”

ประเด็นการพิจารณา

นายประพันธ์ นัยโกวิท กรรมการ ในฐานะประธานอนุกรรมการพิจารณาศึกษาหลักการร่างพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร พ.ศ. .... ชี้แจงว่า ข้อเสนอแนะของสำนักงานคณะกรรมการการเลือกตั้งที่เสนอแก้ไขเพิ่มเติมความว่า “หรือได้รับการสรรหาโดยไม่ชอบตามกฎหมายว่าด้วยพรรคการเมือง” ในร่างมาตรา ๔๔ ไม่สอดคล้องกับร่างพระราชบัญญัติ

ประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยพรรคการเมือง พ.ศ. .... ที่สภานิติบัญญัติแห่งชาติลงมติให้ความเห็นชอบแล้ว ประกอบกับความในร่างมาตรา ๔๔ ของร่างพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญนี้ กำหนดว่าในกรณีที่ผู้สมัครรับเลือกตั้งเป็นผู้ขาดคุณสมบัติหรือมีลักษณะต้องห้ามมิให้ใช้สิทธิสมัครรับเลือกตั้ง ให้ยื่นคำร้องต่อศาลฎีกาให้ถอนชื่อผู้ไม่มีสิทธิสมัครรับเลือกตั้งผู้นั้น ซึ่งเป็นบทบัญญัติที่ไม่สอดคล้องกับร่างมาตรา ๕๒ ของร่างพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยพรรคการเมือง พ.ศ. .... ที่สภานิติบัญญัติแห่งชาติลงมติให้ความเห็นชอบแล้ว ดังนั้น ข้อเสนอของคณะกรรมการการเลือกตั้งในประเด็นดังกล่าวจึงไม่มีความจำเป็นต้องบัญญัติไว้ในร่างมาตรา ๔๔

ประธานกรรมการกล่าวว่า ไม่เห็นด้วยกับข้อเสนอของคณะกรรมการการเลือกตั้งที่เสนอแก้ไขความในร่างมาตรา ๔๔

ประเด็นที่สิบเก้า ประเด็นร่างมาตรา ๔๔ ประกอบกับร่างมาตรา ๔๕ กรณีผู้สมัครไม่มีสิทธิสมัครรับเลือกตั้งเนื่องจากขาดคุณสมบัติหรือมีลักษณะต้องห้าม ให้ระงับสิทธิสมัครรับเลือกตั้งหรือเพิกถอนสิทธิสมัครรับเลือกตั้งด้วย ซึ่งรัฐธรรมนูญมุ่งหมายให้ทำได้เฉพาะกรณีที่มีการทุจริตการเลือกตั้งเท่านั้น

ประเด็นการพิจารณา

นายประพันธ์ นัยโกวิท กรรมการ ในฐานะประธานอนุกรรมการพิจารณาศึกษาหลักการร่างพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร พ.ศ. .... ชี้แจงว่า เมื่อพิจารณาร่าง ๔๔ ที่เสนอโดยคณะกรรมการการเลือกตั้งแล้วเห็นว่า ได้บัญญัติให้สิทธิในการระงับสิทธิสมัครรับเลือกตั้ง หรือเพิกถอนสิทธิสมัครรับเลือกตั้งไว้ด้วย ในกรณีที่ผู้สมัครรับเลือกตั้งขาดคุณสมบัติหรือมีลักษณะต้องห้าม ซึ่งเมื่อพิจารณาจากรัฐธรรมนูญที่มีความมุ่งหมายให้สามารถระงับสิทธิสมัครรับเลือกตั้งหรือเพิกถอนสิทธิสมัครรับเลือกตั้งเฉพาะกรณีที่มีการทุจริตการเลือกตั้งเท่านั้น โดยมีได้มีความมุ่งหมายที่จะนำเรื่องการขาดคุณสมบัติของผู้สมัครรับเลือกตั้งมาเป็นเหตุในการระงับสิทธิสมัครรับเลือกตั้ง หรือเพิกถอนสิทธิสมัครรับเลือกตั้ง

ประธานกรรมการตั้งข้อสังเกตว่า ในประเด็นร่างมาตรา ๔๕ ประกอบกับร่างมาตรา ๔๔ ให้ตัดความที่บัญญัติถึงกรณีการตัดสิทธิสมัครรับเลือกตั้งออก ซึ่งหากจะมีบทบัญญัติในลักษณะดังกล่าว จะกำหนดบทลงโทษเฉพาะกรณีที่อยู่แล้วปกปิด หรือจงใจกระทำทุจริตการเลือกตั้ง

ประเด็นที่ยี่สิบ ประเด็นร่างมาตรา ๔๘ การกำหนดค่าใช้จ่ายในการเลือกตั้งมีแนวทางอย่างไร

ประเด็นการพิจารณา

นายประพันธ์ นัยโกวิท กรรมการ ในฐานะประธานอนุกรรมการพิจารณาศึกษาหลักการร่างพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร พ.ศ. .... กล่าวว่า ประเด็นค่าใช้จ่ายก่อนการเลือกตั้งตามร่างพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยพรรคการเมือง พ.ศ. .... ควรบัญญัติไว้ในร่างพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร พ.ศ. .... หรือไม่ เนื่องจากในกรณีที่บุคคลที่จะลงสมัครรับเลือกตั้ง หรือสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร หรือผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองได้ใช้จ่ายเงินที่เป็นการหาเสียงเลือกตั้งก่อนมีพระราชกฤษฎีกาให้มีการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร ในร่างพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยพรรคการเมือง ไม่ได้บัญญัติว่าเงินจำนวนดังกล่าวรวมเป็นค่าใช้จ่ายในการเลือกตั้งด้วย ซึ่งมีลักษณะเป็นการใช้จ่ายเงินเสมือนการหาเสียงไว้ล่วงหน้า

นายอัชพร จารุจินดา กรรมการ ในฐานะประธานอนุกรรมการยกร่างกฎหมายประกอบรัฐธรรมนูญ ชี้แจงว่า ในแง่ของหลักการ ค่าใช้จ่ายในการเลือกตั้งตามร่างพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรฉบับนี้ ยังมีหลักการเช่นเดียวกับที่บัญญัติในพระราชบัญญัติประกอบ

รัฐธรรมนูญว่าด้วยการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรและการได้มาซึ่งสมาชิกวุฒิสภา พ.ศ. ๒๕๕๐ ดังนั้น ควรบัญญัติให้มีความแตกต่างจากกฎหมายเดิมเพื่อเป็นการจัดการทุจริตการเลือกตั้ง

ที่ประชุมสอบถามและแสดงความเห็น ดังนี้

- มีกรรมการสอบถามว่า เมื่อพิจารณา ร่างมาตรา ๔๘ แล้วเห็นว่า ค่าใช้จ่ายที่จะถือเป็นค่าใช้จ่ายในการเลือกตั้ง จะเริ่มนับแต่วันที่มิพระราชกฤษฎีกาให้มีการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรแล้วใช่หรือไม่

ประธานกรรมการกล่าวว่า จะต้องมีการพิจารณาในเชิงหลักการเกี่ยวกับค่าใช้จ่ายในการเลือกตั้ง เพื่อจัดการทุจริตการเลือกตั้ง โดยไม่ควรไปยึดติดกับเนื้อหาในร่างมาตรามาเป็นหลักในการพิจารณา

- มีกรรมการแสดงความคิดเห็นว่า ปัจจุบันรูปแบบในการทุจริตการเลือกตั้งมีรูปแบบที่แตกต่างไปจากการทุจริตในอดีต กล่าวคือ เป็นการให้ผลตอบแทนในลักษณะที่เป็นการให้ประโยชน์ในรูปแบบต่างๆ หรือ การซื้อเสียงโดยใช้แนวนโยบายของพรรคการเมืองที่อาจเอื้อประโยชน์ให้กลุ่มคนต่างๆ โดยมีได้ใช้เงินสดไปแจกให้แก่ผู้มีสิทธิเลือกตั้งเหมือนดังเช่นในอดีต ดังนั้น จึงต้องมีการบัญญัติถึงขอบเขตของคำว่า “การซื้อเสียง” ให้มีความชัดเจนด้วย

- เมื่อพิจารณาเกี่ยวกับเรื่องค่าใช้จ่ายในการเลือกตั้ง ประเทศออสเตรเลียได้กำหนดให้นักการเมืองสามารถนำค่าใช้จ่ายในการเลือกตั้งมาหักลดหย่อนภาษีได้ด้วย

ประธานกรรมการกล่าวว่า ที่ประชุมจะต้องคำนึงว่าค่าใช้จ่ายประเภทใดบ้างที่จะนำมาบัญญัติเป็นค่าใช้จ่ายในการเลือกตั้งของนักการเมือง

- มีกรรมการแสดงความคิดเห็นว่า ในปัจจุบันมีรูปแบบในการเอื้อประโยชน์ให้นักการเมือง ด้วยวิธีการจัดงานเลี้ยงในชุมชนแล้วมีการจับสลากของขวัญให้แก่ชาวบ้านที่มาร่วมงาน ซึ่งการกระทำในลักษณะดังกล่าวทำให้ประชาชนในพื้นที่เกิดความเลื่อมใสศรัทธาในตัวนักการเมืองคนดังกล่าว แต่ค่าใช้จ่ายที่ใช้ในการจัดงานเลี้ยงและของขวัญไม่ถือว่าเป็นค่าใช้จ่ายในการเลือกตั้ง

- ค่าใช้จ่ายในการเลือกตั้งควรแยกออกเป็นสองส่วน กล่าวคือ ส่วนที่หนึ่งค่าใช้จ่ายในการแนะนำตัวผู้สมัครรับเลือกตั้งโดยตรง และส่วนที่สองค่าใช้จ่ายที่นักการเมืองได้ใช้จ่ายไปก่อนมีพระราชกฤษฎีกาให้มีการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร ซึ่งค่าใช้จ่ายในส่วนนี้เป็นการยากที่จะบัญญัติให้ถือเป็นค่าใช้จ่ายในการเลือกตั้ง

- ควรกำหนดช่วงเวลาการใช้จ่ายเงินจะมีความเหมาะสมหรือไม่ กล่าวคือ ค่าใช้จ่ายที่มีลักษณะเป็นการหาเสียงเลือกตั้งที่เกิดขึ้นก่อนมีพระราชกฤษฎีกาให้มีการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรให้ถือว่าเป็นค่าใช้จ่ายในการเลือกตั้ง และค่าใช้จ่ายในระหว่างดำรงตำแหน่งทางการเมืองโดยใช้งบประมาณของแผ่นดินอันมีลักษณะเป็นการหาเสียงล่วงหน้าก็ให้ถือเป็นค่าใช้จ่ายในการเลือกตั้งด้วย

ประธานกรรมการตั้งข้อสังเกตว่า ค่าใช้จ่ายในการเลือกตั้งไม่สามารถที่จะบัญญัติไว้ในกฎหมายได้ทุกเรื่อง ดังนั้น ควรมีการบัญญัติกฎหมายเพื่อเปิดช่องให้คณะกรรมการการเลือกตั้งสามารถใช้ดุลพินิจในการวินิจฉัยว่าค่าใช้จ่ายประเภทใดบ้างที่ถือว่าเป็นค่าใช้จ่ายในการเลือกตั้งได้ตลอดระยะเวลา ไม่ใช่แต่เฉพาะช่วงที่มีการเลือกตั้งเท่านั้น โดยกำหนดให้เจ้าหน้าที่สำนักงานคณะกรรมการการเลือกตั้งประจำจังหวัดที่ประจำอยู่ในพื้นที่ จะต้องรายงานการใช้จ่ายเงินของพรรคการเมือง หรือการใช้จ่ายเงินของผู้ที่คาดว่าจะลงสมัครรับเลือกตั้งที่ได้ดำเนินกิจกรรมต่างๆ ให้คณะกรรมการการเลือกตั้งทราบ หากเจ้าหน้าที่สำนักงานคณะกรรมการการเลือกตั้งประจำจังหวัดจัดทำรายงานเท็จให้มีโทษไล่ออก หรือหากเจ้าหน้าที่สำนักงานคณะกรรมการการเลือกตั้งประจำจังหวัดไม่จัดทำรายงานแล้วปรากฏความจริงในภายหลังว่ามีการใช้จ่ายเงินอันมีลักษณะเป็นค่าใช้จ่ายในการเลือกตั้ง ให้ลงโทษผู้อำนวยการการเลือกตั้งประจำจังหวัดและเจ้าหน้าที่สำนักงานคณะกรรมการการเลือกตั้งประจำจังหวัดที่เกี่ยวข้อง และเมื่อมีการ

ส่งเรื่องมายังคณะกรรมการการเลือกตั้งแล้ว ให้คณะกรรมการการเลือกตั้งวินิจฉัยว่าการใช้จ่ายเงินดังกล่าว เป็นค่าใช้จ่ายในการเลือกตั้งหรือไม่ และให้เปิดเผยผลการวินิจฉัยให้ประชาชนทราบ

ประเด็นที่ยี่สิบเอ็ด ร่างมาตรา ๕๗ ในประเด็นการหาเสียงเลือกตั้งในรูปแบบออนไลน์

ประเด็นการพิจารณา

นายประพันธ์ นัยโกวิท กรรมการ ในฐานะประธานอนุกรรมการพิจารณาศึกษาหลักการ ร่างพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร พ.ศ. .... ซึ่งแจ้งว่า การหาเสียงแบบออนไลน์เป็นรูปแบบที่ผู้สมัครรับเลือกตั้งใช้ในการหาเสียงอยู่แล้ว แต่ต้องแจ้งเป็นค่าใช้จ่าย ในการเลือกตั้ง และห้ามหาเสียงด้วยวิธีการใดๆ ตั้งแต่เวลา ๑๘.๐๐ นาฬิกา เป็นต้นไป ก่อนถึงวันเลือกตั้ง

ประธานกรรมการสอบถามว่า ในกรณีการหาเสียงในรูปแบบออนไลน์ ที่กระทำก่อนเวลา ๑๘.๐๐ นาฬิกา จะต้องดำเนินการลบข้อความที่ใช้ในการหาเสียงแบบออนไลน์ที่เกินเวลาที่กำหนดหรือไม่

นายประพันธ์ นัยโกวิท กรรมการ ในฐานะประธานอนุกรรมการพิจารณาศึกษาหลักการ ร่างพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร พ.ศ. .... ซึ่งแจ้งว่า หากเป็นกรณีที่เป็นการโพสต์ข้อความออนไลน์ไว้ก่อนเวลาที่กฎหมายบัญญัติ ก็ไม่ต้องไปลบข้อความที่โพสต์ไว้ก่อนหน้านั้น แต่กฎหมายกำหนดห้ามมิให้มีการหาเสียงด้วยวิธีการโพสต์ข้อความทางออนไลน์เพิ่มเติม หลังเวลา ๑๘.๐๐ นาฬิกา ก่อนวันเลือกตั้งเท่านั้น

ที่ประชุมสอบถามและแสดงความเห็น ดังนี้

- มีกรรมการสอบถามว่า หากเป็นการเผยแพร่การหาเสียงผ่านเว็บไซต์ของพรรคการเมืองจะมีความผิดตามร่างมาตรา ๕๗ หรือไม่

นายประพันธ์ นัยโกวิท กรรมการ ในฐานะประธานอนุกรรมการพิจารณาศึกษาหลักการ ร่างพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร พ.ศ. .... ซึ่งแจ้งว่า ในกรณีการเผยแพร่การหาเสียงผ่านเว็บไซต์ของพรรคการเมือง ใช้หลักการเดียวกันกับการหาเสียงในรูปแบบออนไลน์ นอกจากนี้ ห้ามมิให้มีการแก้ไขข้อมูลของผู้สมัครรับเลือกตั้งภายในเจ็ดวันก่อนถึงวันเลือกตั้ง นอกจากนี้ การบัญญัติไว้ในร่างมาตรา ๕๗ วรรคสอง ไม่สามารถมีผลใช้บังคับในทางปฏิบัติ เนื่องจากปัจจุบันสื่อออนไลน์มีการใช้อย่างแพร่หลาย จึงเป็นการยากที่จะไปตรวจสอบเพื่อหาบุคคล ที่กระทำความผิดได้

- มีกรรมการแสดงความเห็นว่า การกำหนดห้ามมิให้มีการแก้ไขข้อมูลในการหาเสียงภายในเจ็ดวัน ก่อนถึงวันเลือกตั้ง เป็นการกำหนดระยะเวลาที่นานเกินไป

- จะมีวิธีป้องกันเกี่ยวกับการโพสต์ข้อความใส่ร้ายผู้สมัครรับเลือกตั้งคนอื่นๆ อย่างไร

ประธานกรรมการกล่าวว่า การห้ามมิให้มีการแก้ไขข้อมูลที่ใช้ในการหาเสียงของผู้สมัครรับเลือกตั้ง ภายในเจ็ดวันก่อนถึงวันเลือกตั้งนั้น เป็นการกำหนดระยะเวลาที่นานเกินไป จึงควรปรับลดระยะเป็นสามวัน ก่อนวันเลือกตั้ง โดยห้ามมิให้ผู้สมัครรับเลือกตั้งแก้ไขข้อมูลของผู้สมัครรับเลือกตั้งเพื่อใช้ในการหาเสียง นอกจากนี้ ตั้งข้อสังเกตเกี่ยวกับการโพสต์ข้อความของบุคคลทั่วไป และกรณีการโพสต์ข้อความหาเสียง ในระหว่างเวลาที่กฎหมายห้ามไว้ ให้คณะกรรมการการเลือกตั้งวางหลักเกณฑ์และเงื่อนไขโดยคำนึงถึง ความสุจริตของการเลือกตั้ง ความได้เปรียบเสียเปรียบทางการเมือง และการขจัดการก่อกวนแก่งัดค้ำกับการคำนึงถึงสิทธิและเสรีภาพส่วนบุคคลด้วย รวมทั้งการทำโพลที่มีลักษณะชี้หน้าหรือมีผลต่อการตัดสินใจ ของผู้มีสิทธิเลือกตั้งว่าจะเลือกผู้สมัครคนใดหรือพรรคการเมืองใด จะกระทำมิได้ โดยให้คณะกรรมการ การเลือกตั้งเป็นผู้กำหนดหลักเกณฑ์ในเรื่องดังกล่าว

นายประพันธ์ นัยโกวิท กรรมการ ในฐานะประธานอนุกรรมการพิจารณาศึกษาหลักการร่างพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร พ.ศ. .... ซึ่งแจ้งว่าการห้ามมิให้มีการโพสต์ข้อความอันเป็นการใส่ร้ายผู้สมัครภายในสามวันก่อนถึงวันเลือกตั้ง จะเป็นการห้ามมิให้พรรคการเมืองและบุคคลใดโพสต์ข้อความเกี่ยวกับผู้สมัครรับเลือกตั้ง

- มีกรรมการสอบถามว่า ในกรณีที่มีบุคคลใดโพสต์ข้อความว่าจะไม่เลือกผู้สมัครรับเลือกตั้งในสังกัดของพรรคการเมืองใดพรรคการเมืองหนึ่ง และระบุเหตุผลที่จะไม่เลือกผู้สมัครรับเลือกตั้งคนดังกล่าว จะมีความผิดตามร่างมาตรา ๕๗ หรือไม่

- การบัญญัติกฎหมายเพื่อรองรับเทคโนโลยีสื่อออนไลน์ในอนาคตเป็นเรื่องยากที่จะบัญญัติให้ครอบคลุมได้ทุกประเภท ดังนั้น ควรบัญญัติในลักษณะที่ให้อำนาจคณะกรรมการการเลือกตั้งเป็นผู้วินิจฉัยว่าการกระทำลักษณะใดที่จะถือว่าเป็นการกระทำที่ฝ่าฝืนต่อกฎหมายในเรื่องที่เกี่ยวกับการโพสต์ข้อความใส่ร้ายผู้สมัครรับเลือกตั้งคนใดคนหนึ่ง

- ในกรณีที่มีการโพสต์ข้อความซึ่งเป็นข้อมูลของผู้สมัครรับเลือกตั้งคนใดคนหนึ่งไว้ล่วงหน้าก่อนถึงกำหนดวันที่กฎหมายห้ามมิให้มีการโพสต์ข้อความทางสื่อออนไลน์ แต่ปรากฏว่ามีการส่งข้อความดังกล่าวให้แก่บุคคลอื่นในช่วงเวลาที่กฎหมายกำหนดห้ามมิให้มีการโพสต์ข้อความ กรณีเช่นว่านี้ผู้ที่โพสต์ข้อความเป็นคนแรกจะมีความผิดหรือไม่

นายปกรณ์ นิลประพันธ์ เลขาธิการกรรมการ คนที่หนึ่ง ซึ่งแจ้งว่า ในกรณีดังกล่าวผู้ที่โพสต์ข้อความเป็นคนแรก และโพสต์ข้อความก่อนวันที่กฎหมายห้ามมิให้มีการโพสต์ข้อความของผู้สมัครรับเลือกตั้งแล้วมีบุคคลใดได้ส่งต่อข้อความดังกล่าวต่อไป บุคคลที่โพสต์ข้อความเป็นคนแรกจะไม่มีผิดตามร่างมาตรา ๕๗

- มีกรรมการแสดงความเห็นว่า การหาเสียงทางสื่อสังคมออนไลน์นั้น อาจต้องปล่อยให้โดยอิสระเพราะยากแก่การควบคุม อย่างไรก็ตาม ผู้ที่ใช้สื่อสังคมออนไลน์ยังไม่ใช่บุคคลส่วนใหญ่ของประเทศ แต่จะใช้เฉพาะในกลุ่มคนที่อาศัยอยู่ในเขตเมือง ดังนั้น คณะกรรมการควรให้ความสำคัญกับบุคคลส่วนใหญ่ของประเทศที่ไม่ได้ใช้สื่อสังคมออนไลน์ด้วย

- ในทางปฏิบัติแม้ภาครัฐจะมีความพยายามควบคุมสื่อสังคมออนไลน์ก็ตาม แต่ก็ไม่สามารถควบคุมได้ หากจะกำหนดไว้ในกฎหมายควรกำหนดเฉพาะเรื่องการควบคุมสื่อกระแสหลัก เช่น หนังสือพิมพ์ สถานีวิทยุโทรทัศน์ เป็นต้น เพราะสามารถกำหนดมาตรการควบคุมได้จริง

นายอัษฎกร จารุจินดา กรรมการ ในฐานะประธานอนุกรรมการยกร่างกฎหมายประกอบรัฐธรรมนูญ ซึ่งแจ้งว่า ในต่างประเทศจะควบคุมเฉพาะผู้ช่วยหาเสียงเลือกตั้ง หรือหัวคะแนนเท่านั้น เนื่องจากผู้สมัครรับเลือกตั้งต้องเปิดเผยว่าทีมงานของตนมีใครบ้าง กลุ่มคนดังกล่าวจึงถูกห้ามมิให้ดำเนินการในลักษณะที่เป็นการโน้มน้าว ชักชวน หรือจูงใจ แต่ไม่ห้ามประชาชนที่จะโน้มน้าว ชักชวน หรือจูงใจให้ลงคะแนนเลือกผู้สมัครรับเลือกตั้ง

- มีกรรมการแสดงความเห็นว่า การควบคุมสื่อมวลชนอาจไม่เกิดประโยชน์ เพราะประชาชนมีแนวโน้มที่จะใช้สื่อสังคมออนไลน์มากขึ้น แต่การจะควบคุมสื่อสังคมออนไลน์ก็จะสร้างภาระการพิสูจน์เพิ่มมากขึ้น

นายปกรณ์ นิลประพันธ์ เลขาธิการกรรมการ คนที่หนึ่ง ซึ่งแจ้งว่า เทคโนโลยีการสื่อสารในปัจจุบันได้มีการพัฒนาเป็นอย่างมากมีโปรแกรมคอมพิวเตอร์ (application) บางโปรแกรมที่สามารถเปลี่ยน IP address ที่อยู่ในประเทศไทยให้เป็นของต่างประเทศ ทำให้ยากแก่การตรวจสอบและการบล็อก ดังนั้น

การกำหนดในกฎหมายเรื่องสื่อสังคมออนไลน์ที่เป็นการกำหนดห้ามมากเกินไปอาจส่งผลให้เกิดปัญหาในทางปฏิบัติ หรือเกิดปัญหาในอนาคตได้

ประธานกรรมการกล่าวว่า อาจกำหนดให้ผู้สมัครรับเลือกตั้งสามารถหาเสียงทางสื่อออนไลน์ได้ โดยพรรคการเมืองหรือผู้สมัครรับเลือกตั้งจะต้องแจ้งให้คณะกรรมการการเลือกตั้งทราบก่อนที่จะหาเสียงทางสื่อออนไลน์ และห้ามมิให้เผยแพร่ข้อมูลที่เป็นการทำเสียงเลือกตั้งทางสื่อออนไลน์ในช่วงสามวันก่อนวันเลือกตั้ง ยกเว้นข้อมูลเดิมที่ได้นำเสนอไว้ก่อนวันเลือกตั้งสามวันสามารถคงข้อมูลดังกล่าวไว้ได้ และหากเรื่องใดที่ไม่ใช่เรื่องของพรรคการเมือง พรรคการเมืองต้องแจ้งให้คณะกรรมการการเลือกตั้งทราบว่าเรื่องดังกล่าวไม่ใช่เรื่องของพรรคการเมือง และต้องแจ้งให้ประชาชนทราบด้วย ส่วนกรณีการหาเสียงเลือกตั้งของผู้สมัครรับเลือกตั้งที่เป็นการหาเสียงเฉพาะบุคคลที่ไม่ใช่พรรคการเมือง ให้คณะกรรมการการเลือกตั้งวางหลักเกณฑ์และเงื่อนไข โดยคำนึงถึงความสุจริตของการเลือกตั้ง ความได้เปรียบเสียเปรียบทางการเมือง การจัดการกลั่นแกล้ง ประกอบกับสิทธิและเสรีภาพส่วนบุคคลด้วย

- มีกรรมการสอบถามว่า กรณีการโพสต์ข้อความหาเสียงเลือกตั้งช่วงสามวันก่อนวันเลือกตั้งสามารถแก้ไขเพิ่มเติมเป็นเจ็ดวันก่อนวันเลือกตั้งจะเหมาะสมหรือไม่ เพื่อให้สอดคล้องกับการห้ามเผยแพร่ผลโพล

ประธานกรรมการกล่าวว่า ควรคงไว้ที่สามวันก่อนวันเลือกตั้ง

- มีกรรมการสอบถามว่า สิทธิส่วนบุคคลที่จะประกาศจุดยืนทางการเมืองสามารถทำได้หรือไม่

ประธานกรรมการกล่าวว่า เรื่องสิทธิส่วนบุคคลที่จะประกาศจุดยืนทางการเมืองมีหลายระดับ บางกรณีทำได้แต่บางกรณีไม่สามารถทำได้ จึงควรให้เป็นอำนาจของคณะกรรมการการเลือกตั้งในการวางหลักเกณฑ์และเงื่อนไข โดยคำนึงถึงความสุจริตของการเลือกตั้ง ความได้เปรียบเสียเปรียบทางการเมือง การจัดการกลั่นแกล้ง ประกอบกับสิทธิและเสรีภาพส่วนบุคคลด้วย

- มีกรรมการแสดงความเห็นว่า กรณีการหาเสียงเลือกตั้งของผู้สมัครรับเลือกตั้งที่เป็นการหาเสียงเฉพาะบุคคลที่ไม่ใช่การหาเสียงเลือกตั้งของพรรคการเมืองที่กำหนดให้คณะกรรมการการเลือกตั้งวางหลักเกณฑ์และเงื่อนไขนั้น สามารถเพิ่มหลักการในเรื่องกำหนดระยะเวลาได้หรือไม่ ว่าห้ามมิให้มีการรณรงค์หาเสียงเลือกตั้งในช่วงหนึ่งวันก่อนวันเลือกตั้งเพื่อจัดความได้เปรียบเสียเปรียบทางการเมือง เพื่อให้ประชาชนได้มีเวลาในการหาข้อมูลเพิ่มเติมเพื่อประกอบการตัดสินใจ

ประธานกรรมการกล่าวว่า เป็นเรื่องของสิทธิส่วนบุคคลไม่สามารถห้ามได้

ประเด็นที่ยี่สิบสอง มาตรา ๕๒ การกระทำผิดในการเลือกตั้งประเภทต่าง ๆ เหมาะสมหรือไม่อย่างไร

ประเด็นการพิจารณา

นายประพันธ์ นัยโกวิท กรรมการ ในฐานะประธานอนุกรรมการพิจารณาศึกษาหลักการร่างพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร พ.ศ. .... กล่าวว่า ความในร่างมาตรา ๕๒ กำหนดว่า “ความผิดตาม (๑) หรือ (๒) ซึ่งเป็นเรื่องการซื้อเสียง ให้ถือว่าเป็นความผิดมูลฐานตามกฎหมายว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการฟอกเงิน และให้คณะกรรมการการเลือกตั้งมีอำนาจส่งเรื่องให้สำนักงานป้องกันและปราบปรามการฟอกเงินดำเนินการตามอำนาจหน้าที่” ประเด็นที่ควรพิจารณาคือ ควรมีการกำหนดจำนวนเงินขั้นต่ำไว้หรือไม่ว่าจำนวนเงินเท่าใดที่คณะกรรมการการเลือกตั้งถึงต้องส่งเรื่องให้สำนักงานป้องกันและปราบปรามการฟอกเงินดำเนินการ เพราะในบางกรณีการซื้อเสียงอาจมีมูลค่าเพียงหลักร้อยแต่ในบางกรณีมีมูลค่าสูงถึงหลักล้านบาท

ประธานกรรมการกล่าวว่า การส่งเรื่องให้สำนักงานป้องกันและปราบปรามการฟอกเงิน ควรกำหนดให้เป็นดุลพินิจของคณะกรรมการการเลือกตั้ง ถ้าคณะกรรมการการเลือกตั้งเห็นว่าการส่งเรื่อง ไปยังสำนักงานป้องกันและปราบปรามการฟอกเงินจะเป็นประโยชน์ในการขจัดการทุจริตและสามารถ ติดตามเส้นทางการเงินได้ ก็ให้คณะกรรมการการเลือกตั้งมีอำนาจส่งเรื่องดังกล่าวไปยังสำนักงานป้องกัน และปราบปรามการฟอกเงินได้

ประเด็นที่ยี่สิบสาม บทกำหนดโทษ (หมวด ๕) ในร่างพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วย คณะกรรมการการเลือกตั้ง พ.ศ. .... มิได้กำหนดว่าการกระทำผิดในมาตราใดมีโทษ “เพิกถอนสิทธิสมัคร รับเลือกตั้ง” จึงควรกำหนดให้ชัดเจนในมาตราที่เห็นว่าเป็นการกระทำความผิดร้ายแรง ส่วนกรณีตาม รัฐธรรมนูญ มาตรา ๙๘ (๑๑) ความว่า “เคยต้องคำพิพากษาอันถึงที่สุดว่ากระทำการอันเป็นการทุจริต ในการเลือกตั้ง” ก็มีได้มีบัญญัติว่าเป็นความผิดในมาตราใดกรณีใด

ประเด็นการพิจารณา

นายประพันธ์ นัยโกวิท กรรมการ ในฐานะประธานอนุกรรมการพิจารณาศึกษาหลักการ ร่างพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร พ.ศ. .... กล่าวว่า สำนักงานคณะกรรมการการเลือกตั้งเห็นว่า การซื้อเสียงเลือกตั้งถือเป็นการทุจริตในการเลือกตั้งตามที่ บัญญัติในรัฐธรรมนูญ มาตรา ๙๘ (๑๑) ซึ่งจะส่งผลให้กลายเป็นบุคคลต้องห้ามมิให้ใช้สิทธิสมัครรับเลือกตั้ง เป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรอยู่แล้ว ดังนั้น จึงไม่ได้บัญญัติเรื่องเพิกถอนสิทธิสมัครรับเลือกตั้งไว้ในหมวด ๕ ของร่างพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญนี้ แต่คณะอนุกรรมการเห็นว่าเรื่องบทลงโทษเรื่องใดที่เป็นเรื่อง สำคัญควรเขียนบัญญัติให้ชัดเจนไว้ในหมวดหรือมาตราที่เกี่ยวข้อง

นายอัษฎร จารุจินดา กรรมการ ในฐานะประธานอนุกรรมการยกร่างกฎหมายประกอบรัฐธรรมนูญ กล่าวว่า ควรเพิ่มความว่า “ทุจริตในการเลือกตั้ง” ในทุกมาตราที่เป็นเรื่องทุจริตการเลือกตั้งเพื่อให้ สอดคล้องกับรัฐธรรมนูญ

ประธานกรรมการกล่าวว่า ต้องพิจารณาว่าเรื่องใดบ้างที่เป็นความผิดฐานทุจริตในการเลือกตั้ง และบัญญัติให้ชัดเจนในมาตรานั้น ๆ เพื่อให้สอดคล้องกับรัฐธรรมนูญ

นายประพันธ์ นัยโกวิท กรรมการ ในฐานะประธานอนุกรรมการพิจารณาศึกษาหลักการ ร่างพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร พ.ศ. .... สอบถามว่า จะกำหนดหลักการไว้ในกฎหมายเพื่อให้ศาลวินิจฉัยได้หรือไม่ว่าเรื่องใดเป็นความผิดฐานทุจริตในการ เลือกตั้งเพื่อให้ครอบคลุมกรณีที่ยังไม่ได้กำหนดไว้ในกฎหมาย

ประธานกรรมการกล่าวว่า หากไม่ได้กำหนดไว้ในกฎหมาย ศาลก็ไม่สามารถวินิจฉัยได้ว่ามีความผิด ฐานทุจริตในการเลือกตั้ง ทั้งนี้ นอกจากการบัญญัติเรื่องการทุจริตในการเลือกตั้งไว้ในมาตราที่เกี่ยวข้องแล้ว อาจบัญญัติหลักการเพิ่มเติมในเรื่องการเพิกถอนสิทธิสมัครรับเลือกตั้งด้วยก็ได้เพื่อให้เกิดความชัดเจน

ประเด็นที่ยี่สิบสี่ มาตรา ๕๗ การโฆษณาหาเสียงเลือกตั้งทางสื่ออิเล็กทรอนิกส์ควรมีบทบัญญัติ หรือไม่ อย่างไร

ประเด็นการพิจารณา

-ไม่มี-

ประเด็นที่ยี่สิบห้า มาตรา ๕๘ การควบคุมดูแล “ผู้ช่วยหาเสียง” หรือหัวหน้าพรรค ควรดำเนินการ หรือไม่ อย่างไร

ประเด็นการพิจารณา

นางสาวจิรารัตน์ จันทรัตน์ เลขาธิการอนุกรรมการพิจารณาศึกษาหลักการร่างพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร พ.ศ. .... ชี้แจงว่า ในการรับฟังความคิดเห็นของประชาชนต่อร่างพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร พ.ศ. .... ประชาชนส่วนใหญ่เห็นว่าควรมีการขึ้นทะเบียน “ผู้ช่วยหาเสียง” เพื่อเป็นข้อมูลการตรวจสอบ และป้องกันการทุจริตในการหาเสียงของผู้สมัครรับเลือกตั้ง

ประธานกรรมการสอบถามว่า หากจะให้มีการขึ้นทะเบียน “ผู้ช่วยหาเสียง” จะกำหนดนิยามอย่างไร ที่จะแสดงให้เห็นว่าผู้นั้นเป็น “ผู้ช่วยหาเสียง” ของผู้สมัครรับเลือกตั้งจริง ๆ

นายประพันธ์ นัยโกวิท กรรมการ ในฐานะประธานอนุกรรมการพิจารณาศึกษาหลักการร่างพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร พ.ศ. .... ชี้แจงว่า ในพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรและการได้มาซึ่งสมาชิกวุฒิสภา พ.ศ. ๒๕๕๐ ได้ให้อำนาจคณะกรรมการการเลือกตั้งในการกำหนดว่าผู้สมัครรับเลือกตั้งสามารถมีผู้ช่วยหาเสียงได้กี่คน โดยจำนวนผู้ช่วยหาเสียงนั้นต้องมีความเหมาะสมกับแต่ละเขตเลือกตั้งที่มีขนาดแตกต่างกัน และเมื่อผู้สมัครรับเลือกตั้งเลือกผู้ช่วยหาเสียงได้แล้วให้แจ้งให้คณะกรรมการการเลือกตั้งทราบ จากนั้นผู้สมัครรับเลือกตั้งจะสามารถจ่ายเบี้ยเลี้ยงให้กับผู้ช่วยหาเสียงได้ แต่หากไม่มีการตั้งผู้ช่วยหาเสียงแล้วผู้สมัครรับเลือกตั้งจ่ายเงินให้บุคคลนั้น จะมีความผิดฐานข้อเสียได้

นายอมร วาณิชวิวัฒน์ กรรมการ กล่าวว่า การตั้ง “ผู้ช่วยหาเสียง” จะเป็นการเปิดเผยชื่อของ “ผู้ช่วยหาเสียง” ซึ่งอาจทำให้เป็นอันตรายต่อชีวิตได้

นายอัชพร จารุจินดา กรรมการ ในฐานะประธานอนุกรรมการร่างกฎหมายประกอบรัฐธรรมนูญ ชี้แจงว่า ระบบที่ใช้ “ผู้ช่วยหาเสียง” หรือห้วคະແນจะถูกนำมาใช้ในเรื่องสันนิษฐานความผิด กล่าวคือ หาก “ผู้ช่วยหาเสียง” หรือห้วคະແນกระทำการให้ถือว่าผู้สมัครรับเลือกตั้งเป็นผู้กระทำการ แต่ถ้าไม่ได้เป็น “ผู้ช่วยหาเสียง” หรือห้วคະແນไปกระทำความผิด ผู้สมัครรับเลือกตั้งอาจมีความผิดฐานปกปิดด้วย ทั้งนี้ ในพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร และการได้มาซึ่งสมาชิกวุฒิสภา พ.ศ. ๒๕๕๐ ได้กำหนดให้คณะกรรมการการเลือกตั้งกำหนดหลักเกณฑ์และวิธีการในการดำเนินการเกี่ยวกับเรื่อง “ผู้ช่วยหาเสียง” เพราะถือว่าเป็นจุดหนึ่งของการซื้อขายเสียง

ประธานกรรมการกล่าวว่า ควรบัญญัติในกฎหมายว่าเรื่องใดบ้างที่มีความสำคัญที่คณะกรรมการการเลือกตั้งต้องกำหนดหลักเกณฑ์และวิธีการ และบัญญัติเพิ่มเติมด้วยว่าคณะกรรมการการเลือกตั้งต้องกำหนดหลักเกณฑ์และวิธีการดังกล่าวไปแล้วเสร็จภายในกี่วันนับแต่วันที่พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญนี้ใช้บังคับ หากคณะกรรมการการเลือกตั้งไม่สามารถกำหนดหลักเกณฑ์และวิธีการดังกล่าวได้ทันภายในเวลาที่กำหนด ให้ถือว่าคณะกรรมการการเลือกตั้งจงใจไม่ปฏิบัติตามกฎหมาย

ประเด็นที่ยี่สิบหก มาตรา ๕๙ การจัดให้มีการโต้วาที (debate) ของผู้สมัครควรดำเนินการหรือไม่อย่างไร

ประเด็นการพิจารณา

นายประพันธ์ นัยโกวิท กรรมการ ในฐานะประธานอนุกรรมการพิจารณาศึกษาหลักการร่างพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร พ.ศ. .... สอบถามว่า ในร่างมาตรา ๕๙ วรรคสอง กำหนดว่า “ในกรณีที่คณะกรรมการการเลือกตั้งเห็นสมควรจะกำหนดให้พรรคการเมืองที่ส่งผู้สมัครรับเลือกตั้งแบบแบ่งเขตเลือกตั้งเกินกว่าร้อยละห้าสิบของจำนวนเขตเลือกตั้ง

ทั้งหมดนำเสนอนโยบายสาธารณะในรูปแบบการโต้วาทีก็ได้ ทั้งนี้ ตามหลักเกณฑ์และวิธีการที่ คณะกรรมการเลือกตั้งกำหนด” ควรคงไว้หรือไม่

ประธานกรรมการกล่าวว่า เรื่องการจัดให้มีการโต้วาที (debate) ของผู้สมัครรับเลือกตั้งไม่ควร กำหนดในกฎหมาย เพราะกฎหมายควรกำหนดเท่าที่จำเป็น ส่วนการโต้วาทีของผู้สมัครรับเลือกตั้งเป็นเรื่อง สาธารณะจึงควรให้เป็นเรื่องของสื่อมวลชน หรือเป็นไปตามความต้องการของผู้สมัครรับเลือกตั้ง

ประเด็นที่ยี่สิบเจ็ด มาตรา ๖๐ การปิดประกาศหรือติดแผ่นป้ายหาเสียง ควรดำเนินการอย่างไร และควรให้คณะกรรมการการเลือกตั้งเป็นผู้ดำเนินการหรือไม่ อย่างไร

ประเด็นการพิจารณา

นายประพันธ์ นัยโกวิท กรรมการ ในฐานะประธานอนุกรรมการพิจารณาศึกษาหลักการ ร่างพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร พ.ศ. .... กล่าวว่า คณะอนุกรรมการพิจารณาศึกษาหลักการร่างพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการเลือกตั้ง สมาชิกสภาผู้แทนราษฎร พ.ศ. .... มีข้อสังเกตว่าควรมีการกำหนดหลักเกณฑ์หรือมาตรการ ให้คณะกรรมการการเลือกตั้งสามารถเข้าไปควบคุมดูแลเรื่องการปิดประกาศ หรือติดแผ่นป้ายหาเสียง เลือกตั้งได้ เพื่อให้เกิดความเท่าเทียมกัน

นายบรรชิต สิงหเสนี โฆษกกรรมการ กล่าวว่า ถ้าต้องการให้เกิดความเท่าเทียมกันในเรื่องสถานที่ ปิดประกาศ หรือแผ่นป้ายหาเสียงเลือกตั้ง คณะกรรมการการเลือกตั้งควรต้องหารือกับพรรคการเมือง และผู้สมัครรับเลือกตั้งด้วย

นายอมร วาณิชวิวัฒน์ กรรมการ สอบถามว่า การปิดประกาศ หรือแผ่นป้ายหาเสียง หมายความว่า รวมถึงป้ายไฟ และรถยนต์ที่มีการติดตั้งป้ายไฟด้วยหรือไม่

นายธิตินันท์ เชื้อบุญชัย กรรมการ กล่าวว่า หลักเกณฑ์ในเรื่องการปิดประกาศ หรือแผ่นป้าย หาเสียงเลือกตั้ง ไม่ควรพิจารณาจากมูลค่าของใบประกาศ หรือแผ่นป้ายหาเสียง เพราะในความเป็นจริง พรรคการเมืองมักจะปกปิดมูลค่าของใบประกาศ หรือแผ่นป้ายหาเสียงที่แท้จริง ดังนั้น ควรกำหนด หลักเกณฑ์ในการปิดประกาศ หรือแผ่นป้ายหาเสียงว่าสามารถปิดประกาศ หรือติดแผ่นป้ายหาเสียงได้ใน พื้นที่ที่ตารางเมตร และควรกำหนดว่าบางพื้นที่ไม่สามารถปิดประกาศ หรือติดแผ่นป้ายหาเสียงเลือกตั้งได้ เนื่องจากอาจเป็นอันตรายต่อชีวิตและทรัพย์สินของประชาชน เช่น ตามมูมถนสามแยก หรือมูมถนสี่แยก เป็นต้น

ประธานกรรมการกล่าวว่า คณะกรรมการการเลือกตั้งควรเข้าไปควบคุมดูแลเฉพาะเรื่องสถานที่ ปิดประกาศ หรือติดแผ่นป้ายหาเสียงเลือกตั้งเท่านั้น แต่ต้องหารือกับพรรคการเมืองและผู้สมัคร รับเลือกตั้งด้วย

นายประพันธ์ นัยโกวิท กรรมการ ในฐานะประธานอนุกรรมการพิจารณาศึกษาหลักการ ร่างพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร พ.ศ. .... กล่าวว่า พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรและการได้มาซึ่งสมาชิก วุฒิสภา พ.ศ. ๒๕๕๐ กำหนดให้มีการให้เงินรางวัลนำจับแก่ผู้แจ้งเบาะแสเกี่ยวกับการทุจริตการเลือกตั้ง แต่ปรากฏว่าไม่มีผู้ใดมาแจ้งเบาะแสที่เกี่ยวกับการทุจริตการเลือกตั้งกับคณะกรรมการการเลือกตั้ง แม้แต่รายเดียวแตกต่างกับการแจ้งให้กรมศุลกากรจับกุมผู้กระทำความผิดเกี่ยวกับสินค้าหนีภาษีตาม พระราชบัญญัติศุลกากร พ.ศ. ๒๕๖๙ ซึ่งมีประชาชนแจ้งเบาะแสจำนวนมาก

ประธานกรรมการกล่าวว่า การแจ้งให้กรมศุลกากรจับกุมผู้กระทำความผิดเกี่ยวกับสินค้าหนีภาษี เป็นเรื่องเกี่ยวกับการค้าขาย แต่การแจ้งเกี่ยวกับการทุจริตการเลือกตั้งจะมีส่วนเกี่ยวข้องกับผู้มีอิทธิพล

จึงทำให้ประชาชนไม่กล้าแจ้งเบาะแสว่ามีการกระทำความผิดเกี่ยวกับการทุจริตการเลือกตั้งต่อคณะกรรมการการเลือกตั้ง

ประเด็นที่ยี่สิบแปด มาตรา ๖๑ เรื่องการลงคะแนนโดยวิธีอื่น เช่น การลงคะแนนด้วยเครื่องลงคะแนน ควรดำเนินการหรือไม่ อย่างไร

ประเด็นการพิจารณา

นายประพันธ์ นัยโกวิท กรรมการ ในฐานะประธานอนุกรรมการพิจารณาศึกษาหลักการร่างพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร พ.ศ. .... กล่าวว่า ร่างมาตรา ๖๑ กำหนดให้การลงคะแนนเลือกตั้งให้กระทำได้ด้วยบัตรเลือกตั้งหรือโดยวิธีอื่น โดยสำนักงานคณะกรรมการการเลือกตั้งเสนอให้ใช้วิธีการลงคะแนนโดยวิธีอื่นเพื่อรองรับการลงคะแนนด้วยเครื่องลงคะแนน

ประธานกรรมการกล่าวว่า ร่างมาตรา ๖๑ ควรกำหนดให้ชัดเจนว่า การลงคะแนนโดยวิธีอื่นหมายถึงการลงคะแนนด้วยเครื่องลงคะแนน โดยให้คณะกรรมการการเลือกตั้งเป็นผู้ใช้ดุลพินิจว่าจะใช้วิธีการลงคะแนนด้วยเครื่องลงคะแนนหรือไม่ แต่การใช้วิธีการลงคะแนนด้วยเครื่องลงคะแนน คณะกรรมการการเลือกตั้งต้องพิสูจน์ว่าสามารถป้องกันการทุจริตได้ดีกว่าและเสียค่าใช้จ่ายน้อยกว่าการใช้บัตรเลือกตั้ง และการใช้วิธีการลงคะแนนด้วยเครื่องลงคะแนนต้องมีหลักประกันว่าเป็นวิธีการเลือกตั้งโดยตรงและลับ ส่วนการจัดการเลือกตั้งปัจจุบันอาจมีการใช้อุปกรณ์ต่างๆ อย่างสิ้นเปลือง เช่น หีบบัตรเลือกตั้ง เป็นต้น จึงควรให้ผู้อำนวยการเลือกตั้งประจำจังหวัดมีหน้าที่ดูแลและเก็บรักษาหีบบัตรเลือกตั้งเพื่อนำไปใช้กับการเลือกตั้งในครั้งต่อไป

นายประพันธ์ นัยโกวิท กรรมการ ในฐานะประธานอนุกรรมการพิจารณาศึกษาหลักการร่างพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร พ.ศ. .... กล่าวว่า หากเป็นอุปกรณ์ที่นำไปใช้สำหรับการจัดการเลือกตั้งแล้ว สำนักงานคณะกรรมการการเลือกตั้งจะต้องดำเนินการจัดเก็บรักษาตามระเบียบสำนักนายกรัฐมนตรีว่าด้วยการพัสดุ พ.ศ. ๒๕๓๕ และสำนักงานการตรวจเงินแผ่นดินจะเข้าไปตรวจสอบพัสดุและอุปกรณ์ที่เกี่ยวข้องกับการเลือกตั้งของสำนักงานคณะกรรมการการเลือกตั้งว่าเกิดความเสียหายหรือไม่ด้วย

ที่ประชุมสอบถามและแสดงความเห็น ดังนี้

- มีกรรมการแสดงความเห็นว่า ปัจจุบันหีบบัตรเลือกตั้งมีอยู่สามประเภท คือ หีบบัตรเลือกตั้งที่เป็นกระดาษ หีบบัตรเลือกตั้งที่เป็นโลหะ และหีบบัตรเลือกตั้งแบบใหม่ที่สำนักงานคณะกรรมการการเลือกตั้งใช้อยู่ปัจจุบัน จึงมีข้อสงสัยว่าหีบบัตรเลือกตั้งแบบใหม่ที่สำนักงานคณะกรรมการการเลือกตั้งใช้อยู่ นั้นมีคุณภาพตามที่คณะกรรมการการเลือกตั้งประชาสัมพันธ์หรือไม่ ส่วนการใช้เครื่องลงคะแนน ปัจจุบันคณะกรรมการการเลือกตั้งอยู่ระหว่างทดสอบเครื่องลงคะแนนแบบใหม่ที่ใช้ระบบลงคะแนนแบบจอสัมผัส

- การใช้เครื่องลงคะแนน หากไม่มีการเข้าไปตรวจสอบย้อนหลังและไม่มีการเปิดเผยข้อมูลการลงคะแนนก็ถือได้ว่าเป็นการลงคะแนนที่เป็นความลับ

นายประพันธ์ นัยโกวิท กรรมการ ในฐานะประธานอนุกรรมการพิจารณาศึกษาหลักการร่างพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร พ.ศ. .... ชี้แจงว่า ในชั้นการยกร่างพระราชบัญญัติว่าด้วยการออกเสียงประชามติร่างรัฐธรรมนูญ พ.ศ. ๒๕๕๙ คณะกรรมการการเลือกตั้งได้เสนอให้ใช้เครื่องลงคะแนนแบบใหม่ แต่สภานิติบัญญัติแห่งชาติไม่ให้ความเห็นชอบตามที่คณะกรรมการการเลือกตั้งเสนอ

นายปรกรณ์ นิลประพันธ์ เลขานุการกรรมการ คนที่หนึ่ง ชี้แจงว่า ในหลักการการเลือกตั้งต้องจัดให้มีการลงคะแนนโดยตรงและเป็นความลับ หากใช้วิธีการลงคะแนนด้วยเครื่องลงคะแนนอิเล็กทรอนิกส์ก็ต้องพิสูจน์ให้ได้ว่าเครื่องลงคะแนนอิเล็กทรอนิกส์จะรักษาความลับในการลงคะแนนได้อย่างแท้จริง ทั้งนี้ ในประเทศเยอรมนีซึ่งใช้การลงคะแนนผ่านเครื่องลงคะแนนอิเล็กทรอนิกส์ ศาลรัฐธรรมนูญของประเทศเยอรมนีได้มีคำวินิจฉัยว่าการลงคะแนนผ่านเครื่องลงคะแนนอิเล็กทรอนิกส์นั้น ไม่ถือว่าเป็นการลงคะแนนโดยลับ เนื่องจากเครื่องลงคะแนนอิเล็กทรอนิกส์สามารถบันทึกผลการลงคะแนนไว้ได้และอาจมีการนำข้อมูลของการลงคะแนนมาเปิดเผยได้ด้วย อย่างไรก็ตาม หากใช้วิธีการลงคะแนนผ่านเครื่องลงคะแนนอิเล็กทรอนิกส์แล้วก็ควรมีหลักประกันว่าจะเป็นการลงคะแนนการเลือกตั้งโดยตรงและเป็นความลับอย่างแท้จริง

ประธานกรรมการกล่าวว่า รัฐสภาเคยมีแนวทางที่จะใช้เครื่องลงคะแนนในการลงคะแนนลับของที่ประชุมรัฐสภาเช่นกัน แต่ปรากฏว่าสมาชิกของรัฐสภาไม่เห็นด้วยที่จะใช้เครื่องลงคะแนน เนื่องจากการใช้เครื่องลงคะแนนจะสามารถตรวจสอบได้ว่าสมาชิกรัฐสภาแต่ละคนลงคะแนนเสียงอย่างไร

- มีกรรมการแสดงความเห็นว่า เครื่องลงคะแนนสามารถบันทึกเวลาที่ลงคะแนนแต่ละครั้งไว้จึงสามารถตรวจสอบได้ว่าผู้ลงคะแนนคนใดได้ลงคะแนนในเวลาเท่าใด แต่การใช้เครื่องลงคะแนนในหน่วยเลือกตั้งจะไม่ถูกขโมยข้อมูลผ่านทางระบบเครือข่ายคอมพิวเตอร์ เนื่องจากจะมีการใช้เครื่องลงคะแนนภายในหน่วยเลือกตั้งเท่านั้น

- หากต้องการให้การจัดการเลือกตั้งมีการพัฒนา ไม่ควรกังวลเกี่ยวกับการขโมยข้อมูลผ่านทางระบบเครือข่ายคอมพิวเตอร์ และควรทดลองใช้วิธีการลงคะแนนผ่านเครื่องลงคะแนนไปก่อน

- ในบางประเทศจะไม่ใช้เครื่องลงคะแนนแต่จะใช้เครื่องนับคะแนนในแต่ละหน่วยเลือกตั้งซึ่งไม่สามารถตรวจสอบได้ว่าผู้ลงคะแนนแต่ละคนลงคะแนนเสียงอย่างไร

นายประพันธ์ นัยโกวิท กรรมการ ในฐานะประธานอนุกรรมการพิจารณาศึกษาหลักการร่างพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร พ.ศ. .... กล่าวว่า จากการรับฟังความเห็นของประชาชนต่อร่างพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร พ.ศ. .... ผู้เข้าร่วมสัมมนาส่วนใหญ่เห็นด้วยกับการใช้เครื่องลงคะแนน เนื่องจากเป็นวิธีการที่อำนวยความสะดวกให้แก่ประชาชน รวมทั้งรวดเร็ว ประหยัดและทำให้บัตรเสียมีจำนวนน้อยลง ทั้งนี้ รัฐธรรมนูญ ๒๕๕๐ ได้กำหนดให้การลงคะแนนต้องใช้บัตรเลือกตั้งไว้อย่างชัดเจน แต่รัฐธรรมนูญ ๒๕๖๐ ไม่ได้กำหนดว่าให้ใช้วิธีการลงคะแนนอย่างไร

ประธานกรรมการกล่าวว่า การใช้เครื่องลงคะแนนอาจไม่ทำให้เกิดปัญหาเกี่ยวกับบัตรเสีย แต่เครื่องลงคะแนนอาจเกิดความเสียหายจนไม่สามารถนำไปใช้ได้ นอกจากนี้ การที่รัฐธรรมนูญไม่ได้กำหนดให้ใช้วิธีการลงคะแนนอย่างไรก็เพื่อเปิดโอกาสให้มีการลงคะแนนโดยวิธีการที่เหมาะสมหรือใช้เครื่องลงคะแนนได้

นายประพันธ์ นัยโกวิท กรรมการ ในฐานะประธานอนุกรรมการพิจารณาศึกษาหลักการร่างพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร พ.ศ. .... สอบถามว่า ควรกำหนดให้คณะกรรมการการเลือกตั้งขอความเห็นชอบจากสภาก่อนที่จะใช้วิธีการลงคะแนนผ่านเครื่องลงคะแนนหรือไม่

ประธานกรรมการกล่าวว่า ควรให้คณะกรรมการการเลือกตั้งเป็นผู้ใช้ดุลพินิจว่าจะใช้เครื่องลงคะแนนหรือไม่ แต่ก่อนที่จะใช้เครื่องลงคะแนน คณะกรรมการการเลือกตั้งต้องพิสูจน์ว่าเครื่องลงคะแนนสามารถป้องกันการทุจริตได้ดีกว่าและเสียค่าใช้จ่ายน้อยกว่าวิธีการใช้บัตรเลือกตั้ง และมีหลักประกันว่าเป็นวิธีการเลือกตั้งโดยตรงและลับด้วย

ประเด็นที่สี่สิบเก้า ร่างมาตรา ๖๓ ระยะเวลาในการลงคะแนนควรมีระยะเวลาเท่าใด เช่น เวลา ๐๘.๐๐ - ๑๕.๐๐ นาฬิกา หรือเวลา ๐๘.๐๐ - ๑๖.๐๐ นาฬิกา

ประเด็นการพิจารณา

นายประพันธ์ นัยโกวิท กรรมการ ในฐานะประธานอนุกรรมการพิจารณาศึกษาหลักการ ร่างพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร พ.ศ. .... กล่าวว่า ที่ประชุมคณะกรรมการร่างรัฐธรรมนูญได้พิจารณาประเด็นนี้และมีความเห็นว่า ระยะเวลาในการลงคะแนนควรเป็นเวลา ๐๘.๐๐ - ๑๖.๐๐ นาฬิกา

ประเด็นที่สามสิบ ร่างมาตรา ๖๘ การทำเครื่องหมายในการลงคะแนนให้ใช้เครื่องหมายกากบาท เพียงอย่างเดียวหรือไม่ อย่างไร

ประเด็นการพิจารณา

นายอัษฎร จารุจินดา กรรมการ ในฐานะประธานอนุกรรมการยกร่างกฎหมายประกอบรัฐธรรมนูญ กล่าวว่า ควรใช้เครื่องหมายกากบาทเป็นเครื่องหมายในการลงคะแนนเช่นเดิม

ที่ประชุมแสดงความเห็น ดังนี้

- มีกรรมการแสดงความเห็นว่า ควรใช้เครื่องหมายกากบาทเป็นเครื่องหมายในการลงคะแนน เนื่องจากประชาชนมีความเข้าใจเกี่ยวกับการใช้เครื่องหมายกากบาทในการลงคะแนนเลือกตั้งแล้ว

- ในการลงคะแนนเลือกตั้ง หากกำหนดให้มีการใช้เครื่องหมายอย่างใดอย่างหนึ่งในการลงคะแนนได้แล้วอาจจะทำให้พรรคการเมืองแจ้งให้สมาชิกพรรคการเมืองตนเองทำเครื่องหมายตามที่พรรคการเมืองได้แจ้งลงบนบัตรเลือกตั้ง เพื่อพรรคการเมืองจะได้นำไปตรวจสอบได้ว่าสมาชิกพรรคการเมืองได้ลงคะแนนเสียงเลือกผู้สมัครรับเลือกตั้งของพรรคตนหรือไม่

ประธานกรรมการกล่าวว่า ควรใช้เครื่องหมายกากบาทเป็นเครื่องหมายในการลงคะแนนเลือกตั้งบนบัตรเลือกตั้ง

ประเด็นที่สามสิบเอ็ด ร่างมาตรา ๖๙ การอำนวยความสะดวกแก่คนพิการ ผู้ทุพพลภาพ หรือผู้สูงอายุ ซึ่งกำหนดให้ญาติดำเนินการลงคะแนนแทนได้นั้นจะเป็นการเพิ่มภาระแก่บุคคลดังกล่าวหรือไม่เพราะมีการกำหนดให้ลงทะเบียนล่วงหน้าด้วย

ประเด็นการพิจารณา

นายประพันธ์ นัยโกวิท กรรมการ ในฐานะประธานอนุกรรมการพิจารณาศึกษาหลักการ ร่างพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร พ.ศ. .... กล่าวว่า คณะกรรมการการเลือกตั้งเป็นผู้เสนอประเด็นนี้ ซึ่งในการพิจารณาของคณะอนุกรรมการ มีอนุกรรมการบางคนไม่เห็นด้วยกับการกำหนดให้ญาติของผู้พิการสามารถดำเนินการลงคะแนนแทนผู้พิการได้

ประธานกรรมการกล่าวว่า หากกำหนดให้ญาติผู้พิการสามารถลงคะแนนแทนผู้พิการได้ ก็อาจขัดต่อหลักการลงคะแนนเลือกตั้งที่จะต้องเป็นความลับ

นายประพันธ์ นัยโกวิท กรรมการ ในฐานะประธานอนุกรรมการพิจารณาศึกษาหลักการ ร่างพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร พ.ศ. .... กล่าวว่า ร่างพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร พ.ศ. .... ที่เสนอโดยสำนักงานคณะกรรมการการเลือกตั้ง กำหนดให้ญาติสามารถดำเนินการลงคะแนนแทนผู้พิการได้โดยถือว่าเป็นการลงคะแนนโดยตรงและเป็นความลับด้วย

ที่ประชุมสอบถามและแสดงความเห็น ดังนี้

- มีกรรมการแสดงความเห็นว่า ปัจจุบันญาติผู้พิการสามารถช่วยเหลือผู้พิการในการเดินทางไปลงคะแนน ณ หน่วยเลือกตั้ง ได้ แต่ไม่สามารถกับัตรเลือกตั้งแทนผู้พิการได้

- ผู้ทุพพลภาพในลักษณะใดที่ญาติจะสามารถลงคะแนนแทนได้

นายประพันธ์ นัยโกวิท กรรมการ ในฐานะประธานอนุกรรมการพิจารณาศึกษาหลักการร่างพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร พ.ศ. .... กล่าวว่า ผู้ที่มีอำนาจมอบหมายให้ญาติลงคะแนนเลือกตั้งได้นั้นต้องเป็นผู้พิการ ผู้ทุพพลภาพ หรือผู้สูงอายุที่ไม่สามารถทำเครื่องหมายลงในบัตรเลือกตั้งได้

ประธานกรรมการกล่าวว่า หากยังไม่พบข้อเสียของการกำหนดให้ญาติสามารถดำเนินการลงคะแนนแทนผู้พิการได้ ก็อาจกำหนดตามความเห็นของสำนักงานคณะกรรมการการเลือกตั้งไปก่อน

ประเด็นที่สามสิบสอง ร่างมาตรา ๗๘ ผู้มีสิทธิเลือกตั้งที่ชายเสี่ยงถ้ากลับใจมาเป็นพยาน ควรมีการคุ้มครองหรือกันเป็นพยานอย่างไร

ประเด็นการพิจารณา

นายประพันธ์ นัยโกวิท กรรมการ ในฐานะประธานอนุกรรมการพิจารณาศึกษาหลักการร่างพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร พ.ศ. .... กล่าวว่า ร่างพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยคณะกรรมการการเลือกตั้ง พ.ศ. .... กำหนดรองรับให้มีการคุ้มครองพยานที่เป็นผู้ที่เคยขายเสียงเลือกตั้งไว้แล้ว ในพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรและการได้มาซึ่งสมาชิกวุฒิสภา พ.ศ. ๒๕๕๐ กำหนดให้ผู้ที่ขายเสียงเลือกตั้งที่แจ้งข้อมูลการซื้อสิทธิขายเสียงต่อเจ้าหน้าที่สำนักงานคณะกรรมการการเลือกตั้งภายในเจ็ดวันนับแต่วันเลือกตั้ง ผู้นั้นไม่ต้องรับโทษและให้กันไว้เป็นพยานในการดำเนินคดีกับผู้ทุจริตการเลือกตั้ง สำนักงานคณะกรรมการการเลือกตั้งจึงเสนอให้มีการคุ้มครองพยานที่เป็นผู้ขายเสียงเช่นเดียวกับที่กำหนดไว้ในพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรและการได้มาซึ่งสมาชิกวุฒิสภา พ.ศ. ๒๕๕๐

ประธานกรรมการกล่าวว่า อาจกำหนดให้มีการคุ้มครองหรือกันบุคคลที่ขายเสียงไว้เป็นพยานได้ แต่ไม่จำเป็นต้องกำหนดว่าต้องให้ผู้ที่ขายเสียงแจ้งต่อเจ้าหน้าที่สำนักงานคณะกรรมการการเลือกตั้งภายในเจ็ดวันนับแต่วันเลือกตั้ง

นายประพันธ์ นัยโกวิท กรรมการ ในฐานะประธานอนุกรรมการพิจารณาศึกษาหลักการร่างพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร พ.ศ. .... กล่าวว่า การกำหนดให้มีการคุ้มครองหรือกันบุคคลที่เคยขายเสียงไว้เป็นพยานจะเป็นประโยชน์ต่อการตรวจสอบการกระทำทุจริตการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร และสามารถนำไปใช้ตรวจสอบการกระทำทุจริตในกระบวนการได้มาซึ่งสมาชิกวุฒิสภาได้อีกด้วย

ประเด็นที่สามสิบสาม ร่างมาตรา ๘๒ การนับคะแนนให้กระทำ ณ ที่เลือกตั้ง ยังคงเดิมหรือไม่

ประเด็นการพิจารณา

นายประพันธ์ นัยโกวิท กรรมการ ในฐานะประธานอนุกรรมการพิจารณาศึกษาหลักการร่างพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร พ.ศ. .... กล่าวว่า ในประเด็นนี้ ที่ประชุมคณะกรรมการได้พิจารณาแล้วมีความเห็นว่า ให้มีการนับคะแนนที่หน่วยเลือกตั้ง

ประเด็นที่สามสิบสี่ ร่างมาตรา ๙๐ การลงคะแนนเลือกตั้งก่อนวันเลือกตั้งจะมีการดำเนินการหรือไม่ อย่างไร

ประเด็นการพิจารณา

นายประพันธ์ นัยโกวิท กรรมการ ในฐานะประธานอนุกรรมการพิจารณาศึกษาหลักการร่างพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร พ.ศ. .... กล่าวว่า การลงคะแนนเลือกตั้งก่อนวันเลือกตั้ง เป็นการอำนวยความสะดวกให้แก่ผู้มีสิทธิลงคะแนนเลือกตั้ง แต่ควรกำหนดให้ชัดเจนว่า ผู้ที่ขอลงคะแนนเลือกตั้งล่วงหน้าต้องแสดงหลักฐานว่าไม่สามารถมาลงคะแนนในวันเลือกตั้งได้ จึงจะมีสิทธิลงคะแนนเลือกตั้งล่วงหน้าได้

ประธานกรรมการกล่าวว่า ที่ผ่านมามีการลงคะแนนเลือกตั้งล่วงหน้า เกิดการทุจริตข้อเสียมากที่สุด

นายประพันธ์ นัยโกวิท กรรมการ ในฐานะประธานอนุกรรมการพิจารณาศึกษาหลักการร่างพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร พ.ศ. .... กล่าวว่า หากไม่กำหนดให้มีการลงคะแนนเลือกตั้งล่วงหน้าแล้ว อาจทำให้เกิดปัญหากับผู้ที่ไม่สามารถมาลงคะแนนในวันเลือกตั้งได้ ในต่างประเทศก็มีการใช้วิธีการลงคะแนนเลือกตั้งล่วงหน้าเช่นกัน หากต้องการป้องกันไม่ให้เกิดการทุจริตในกระบวนการลงคะแนนเลือกตั้งล่วงหน้า อาจกำหนดให้มีการตรวจสอบหลักฐานที่แสดงให้เห็นว่าผู้ที่ขอใช้สิทธิลงคะแนนเลือกตั้งล่วงหน้าไม่สามารถมาลงคะแนนในวันเลือกตั้งได้

ที่ประชุมสอบถามและแสดงความเห็น ดังนี้

- มีกรรมการสอบถามว่า ที่ผ่านมามีผู้ขอใช้สิทธิลงคะแนนเลือกตั้งล่วงหน้าคิดเป็นร้อยละเท่าใด
- ควรคำนึงถึงเจ้าหน้าที่ประจำหน่วยเลือกตั้งที่ไม่สามารถมาลงคะแนนในหน่วยเลือกตั้งที่ตนเองมีภูมิลำเนาอยู่ในวันเลือกตั้งด้วย
- ควรกำหนดให้มีการลงคะแนนเลือกตั้งล่วงหน้า เนื่องจากผู้ที่ไม่มาลงคะแนนเลือกตั้งอาจจะถูกตัดสิทธิหลายประการ

นายอัชพร จารุจินดา กรรมการ ในฐานะประธานอนุกรรมการยกร่างกฎหมายประกอบรัฐธรรมนูญชี้แจงว่า ในต่างประเทศผู้ที่มีหน้าที่จัดการเลือกตั้งจะใช้วิธีการส่งบัตรเลือกตั้งทางไปรษณีย์ให้กับผู้ที่ขอใช้สิทธิลงคะแนนเลือกตั้งล่วงหน้า และเมื่อผู้ที่ลงคะแนนเลือกตั้งล่วงหน้าได้ลงคะแนนในบัตรเลือกตั้งแล้วก็จะส่งบัตรเลือกตั้งให้กับผู้จัดการเลือกตั้ง แต่วิธีการนี้อาจไม่สามารถนำมาใช้กับประเทศไทยได้

นายปกรณ์ นิลประพันธ์ เลขานุการกรรมการ คนที่หนึ่ง ชี้แจงว่า ในต่างประเทศจะมีการลงคะแนนเลือกตั้งหลายรูปแบบทั้งที่เป็นการลงคะแนนเลือกตั้งด้วยตนเอง การลงคะแนนเลือกตั้งล่วงหน้าโดยใช้วิธีการส่งบัตรเลือกตั้งทางไปรษณีย์ให้กับผู้ที่ขอลงคะแนนเลือกตั้งล่วงหน้า และการลงคะแนนโดยผู้รับมอบอำนาจ

ประธานกรรมการสอบถามว่า การจัดให้มีการลงคะแนนเลือกตั้งล่วงหน้าจะมีข้อยกเว้นในเรื่องวันลงคะแนนเลือกตั้งและสถานที่ลงคะแนนเลือกตั้งด้วยหรือไม่

นายประพันธ์ นัยโกวิท กรรมการ ในฐานะประธานอนุกรรมการพิจารณาศึกษาหลักการร่างพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร พ.ศ. .... กล่าวว่า ที่ผ่านมามีผู้ขอใช้สิทธิลงคะแนนเลือกตั้งล่วงหน้าต้องแจ้งต่อสำนักงานคณะกรรมการการเลือกตั้งว่าจะขอใช้สิทธิลงคะแนนเลือกตั้งล่วงหน้า แต่กรณีที่เป็นการลงคะแนนเลือกตั้งนอกเขตเลือกตั้ง ผู้มีสิทธิเลือกตั้งจะต้องลงทะเบียนกับสำนักงานคณะกรรมการการเลือกตั้งก่อนจึงจะสามารถลงคะแนนเลือกตั้งนอกเขตเลือกตั้งได้ ส่วนประเทศสหรัฐอเมริกาจะใช้วิธีการลงคะแนนผ่านทางไปรษณีย์ได้ด้วย โดยผู้มีสิทธิเลือกตั้งสามารถเลือกได้ว่าจะไปลงคะแนนด้วยตนเองหรือจะลงคะแนนผ่านทางไปรษณีย์

- มีกรรมการสอบถามว่า ในประเทศอังกฤษซึ่งประชาชนไม่มีบัตรประจำตัวประชาชน ใช้วิธีการลงคะแนนเลือกตั้งอย่างไร

- ประเทศอังกฤษจะใช้วิธีการให้ประชาชนมาลงทะเบียนก่อนที่จะไปใช้สิทธิเลือกตั้ง

ประธานกรรมการกล่าวว่า ควรกำหนดให้มีการลงคะแนนเลือกตั้งล่วงหน้าเช่นเดิมแต่ผู้ใช้สิทธิลงคะแนนเลือกตั้งล่วงหน้าต้องมาลงทะเบียนและแสดงหลักฐานว่ามีเหตุจำเป็นที่ไม่สามารถลงคะแนนในวันเลือกตั้งได้ และให้คณะกรรมการการเลือกตั้งประกาศให้ประชาชนทราบว่าผู้ใช้สิทธิของลงคะแนนเลือกตั้งล่วงหน้าจำนวนเท่าใด

ประเด็นที่สามสิบห้า ร่างมาตรา ๘๓ การลงทะเบียนเพื่อใช้สิทธิเลือกตั้งก่อนวันเลือกตั้งนอกเขตเลือกตั้งให้มีผลเฉพาะการเลือกตั้งทั่วไปครั้งนั้น

ประเด็นการพิจารณา

นายประพันธ์ นัยโกวิท กรรมการ ในฐานะประธานอนุกรรมการพิจารณาศึกษาหลักการร่างพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร พ.ศ. .... กล่าวว่า พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรและการได้มาซึ่งสมาชิกวุฒิสภา พ.ศ. ๒๕๕๐ กำหนดให้ผู้มีสิทธิเลือกตั้งที่ลงทะเบียนใช้สิทธิเลือกตั้งนอกเขตเลือกตั้ง หรือใช้สิทธิเลือกตั้งนอกราชอาณาจักรจะต้องลงคะแนนเลือกตั้งในเขตเลือกตั้งหรือในประเทศที่ตนเองลงทะเบียนไว้เท่านั้น

ประธานกรรมการกล่าวว่า ควรกำหนดในลักษณะว่า ให้มีการลงทะเบียนเลือกตั้งล่วงหน้าแบ่งเป็นสองรูปแบบ คือ รูปแบบที่หนึ่งการลงทะเบียนเลือกตั้งล่วงหน้าแบบถาวรจนกว่าจะมีการขอยกเลิก และรูปแบบที่สองการลงทะเบียนเลือกตั้งล่วงหน้าเฉพาะในการเลือกตั้งครั้งนั้น

ที่ประชุมแสดงความเห็น ดังนี้

- มีกรรมการแสดงความเห็นว่า ที่ผ่านมาผู้ที่ขอขึ้นทะเบียนเลือกตั้งนอกราชอาณาจักรจะต้องลงคะแนนเลือกตั้งในประเทศที่ตนเองลงทะเบียนไว้จนกว่าจะมีการขอยกเลิก

- หากกำหนดให้มีการลงทะเบียนเลือกตั้งล่วงหน้าแบบถาวรจนกว่าจะมีการขอยกเลิก อาจเป็นภาระแก่ผู้มีสิทธิเลือกตั้ง จึงควรกำหนดให้มีการลงทะเบียนเลือกตั้งล่วงหน้าเฉพาะในการเลือกตั้งในแต่ละครั้ง

ประธานกรรมการกล่าวว่า การกำหนดให้มีการลงทะเบียนเลือกตั้งล่วงหน้าแบบถาวรจนกว่าจะมีการขอยกเลิกนั้น เพื่อให้ผู้ที่ประกอบอาชีพอยู่นอกเขตเลือกตั้งหรืออยู่ในจังหวัดอื่นที่มีใช้ภูมิสำเนา สามารถลงทะเบียนเลือกตั้งล่วงหน้าเพียงครั้งเดียวโดยไม่ต้องลงทะเบียนทุกครั้งที่มีการเลือกตั้ง

นายปกรณ์ นิลประพันธ์ เลขาธิการกรรมการ คนที่หนึ่ง ชี้แจงว่า ในประเทศอังกฤษมีการลงทะเบียนเลือกตั้งล่วงหน้าแบ่งเป็นสามรูปแบบ คือ รูปแบบที่หนึ่งการลงทะเบียนเลือกตั้งล่วงหน้าจนกว่าจะขอยกเลิก รูปแบบที่สองการลงทะเบียนเลือกตั้งล่วงหน้าเฉพาะในการเลือกตั้งครั้งนั้น และรูปแบบที่สามการลงทะเบียนเลือกตั้งล่วงหน้าในช่วงระยะเวลาใดเวลาหนึ่งตามความประสงค์ของผู้ใช้สิทธิเลือกตั้ง

นายประพันธ์ นัยโกวิท กรรมการ ในฐานะประธานอนุกรรมการพิจารณาศึกษาหลักการร่างพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร พ.ศ. .... กล่าวว่า จะนำความเห็นของที่ประชุมเกี่ยวกับการลงทะเบียนเลือกตั้งล่วงหน้าแบบถาวรจนกว่าจะมีการขอยกเลิก และการลงทะเบียนเลือกตั้งล่วงหน้าเฉพาะในการเลือกตั้งครั้งนั้น ไปหารือกับสำนักงานคณะกรรมการการเลือกตั้งต่อไป

ประเด็นที่สามสิบหก ร่างมาตรา ๙๗ การเลือกตั้งนอกราชอาณาจักร จะมีกรณีเกี่ยวกับเรื่องการลงคะแนนขอใช้สิทธิเลือกตั้งให้มีผลเฉพาะในการเลือกตั้งครั้งนั้น ร่างมาตรา ๙๘ การให้ลงคะแนนทางอิเล็กทรอนิกส์ และร่างมาตรา ๑๐๐ การให้นับคะแนนนอกราชอาณาจักรแต่ให้ส่งผลคะแนนไปยังแต่ละเขตเลือกตั้ง

ประเด็นการพิจารณา

ประธานกรรมการกล่าวว่า การเลือกตั้งนอกราชอาณาจักร ควรกำหนดให้มีการลงทะเบียนเลือกตั้งนอกราชอาณาจักรแบบถาวรจนกว่าจะมีการขอยกเลิก และการลงทะเบียนเลือกตั้งนอกราชอาณาจักรเฉพาะในการเลือกตั้งครั้งนั้นเช่นกัน

นายประพันธ์ นัยโกวิท กรรมการ ในฐานะประธานอนุกรรมการพิจารณาศึกษาหลักการร่างพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร พ.ศ. .... กล่าวว่า มีประเด็นที่คณะกรรมการต้องพิจารณาเกี่ยวกับการให้ลงคะแนนผ่านทางระบบอิเล็กทรอนิกส์ และการกำหนดให้มีการนับคะแนนนอกราชอาณาจักรแต่ให้ส่งผลคะแนนไปยังแต่ละเขตเลือกตั้งด้วย

ประธานกรรมการกล่าวว่า การลงคะแนนผ่านทางระบบอิเล็กทรอนิกส์จะทำให้มีการใช้งบประมาณจำนวนมากและอาจทำให้เกิดการซื้อสิทธิขายเสียงได้

นายประพันธ์ นัยโกวิท กรรมการ ในฐานะประธานอนุกรรมการพิจารณาศึกษาหลักการร่างพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร พ.ศ. .... กล่าวว่า สำนักงานคณะกรรมการการเลือกตั้งให้ข้อมูลว่าจะมีการทดลองใช้ระบบลงคะแนนผ่านทางระบบอิเล็กทรอนิกส์ในบางประเทศ

นางสาวจิรารัตน์ จันทรัตน์ เลขานุการอนุกรรมการพิจารณาศึกษาหลักการร่างพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร พ.ศ. .... ชี้แจงว่า สำนักงานคณะกรรมการการเลือกตั้งมีโครงการที่จะทดลองใช้ระบบลงคะแนนผ่านทางระบบอิเล็กทรอนิกส์ในประเทศนอร์เวย์ ประเทศจอร์แดน และประเทศญี่ปุ่น

ที่ประชุมแสดงความเห็น ดังนี้

- มีกรรมการแสดงความเห็นว่า หากระบบการลงคะแนนที่ใช้อยู่ในปัจจุบันไม่เกิดปัญหาใด ก็ไม่จำเป็นต้องใช้ระบบการลงคะแนนแบบใหม่

- ในต่างประเทศการใช้ระบบการลงคะแนนเลือกตั้งผ่านทางระบบอิเล็กทรอนิกส์ จะให้ผู้ที่ลงคะแนนเลือกตั้งกำหนดรหัสส่วนตัวก่อนที่ใช้สิทธิลงคะแนนเลือกตั้งผ่านทางระบบอิเล็กทรอนิกส์ซึ่งจะทำให้การลงคะแนนเป็นความลับ

ประธานกรรมการกล่าวว่า หากใช้ระบบการลงคะแนนเลือกตั้งผ่านทางระบบอิเล็กทรอนิกส์จะสามารถตรวจสอบได้ว่าผู้ลงคะแนนเลือกตั้งผ่านทางระบบอิเล็กทรอนิกส์ลงคะแนนให้กับผู้สมัครรับเลือกตั้งรายใดซึ่งจะทำให้การลงคะแนนไม่เป็นความลับ อย่างไรก็ตาม หากต้องการใช้ระบบการลงคะแนนเลือกตั้งผ่านทางระบบอิเล็กทรอนิกส์แล้ว ก็ต้องพิสูจน์ให้เห็นว่าการลงคะแนนเลือกตั้งผ่านทางระบบอิเล็กทรอนิกส์ เป็นความลับและไม่มีผู้ใดสามารถเข้าถึงหรือทราบข้อมูลการลงคะแนนเลือกตั้งทางระบบอิเล็กทรอนิกส์ได้

- มีกรรมการแสดงความเห็นว่า การลงคะแนนเลือกตั้งของประเทศอินเดียส่วนใหญ่ใช้เครื่องลงคะแนนเลือกตั้ง และมีเพียงรัฐหนึ่งในประเทศอินเดียที่เริ่มทดลองใช้การลงคะแนนทางอิเล็กทรอนิกส์

ประธานกรรมการกล่าวว่า การลงคะแนนนอกราชอาณาจักรจะใช้ดำเนินการทางอินเทอร์เน็ตได้ ก็ต่อเมื่อพิสูจน์ได้ว่าไม่มีบุคคลใดแม้แต่เจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้องกับการเลือกตั้งรู้ว่าผู้ใช้สิทธิลงคะแนนเลือกตั้งลงคะแนนให้ผู้สมัครคนใด

นายประพันธ์ นัยโกวิท กรรมการ ในฐานะประธานอนุกรรมการพิจารณาศึกษาหลักการ ร่างพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร พ.ศ. .... กล่าวว่า ร่างมาตรา ๑๐๐ ของร่างพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญนี้ กำหนดว่าในการลงคะแนนเลือกตั้งนอกราชอาณาจักรเมื่อได้ดำเนินการลงคะแนนเสร็จสิ้นให้มีการนับคะแนนเลือกตั้งภายในสี่สิบสี่ชั่วโมง หลังปิดการลงคะแนนในวันเลือกตั้ง และให้ส่งผลคะแนนไปยังแต่ละเขตเลือกตั้ง ซึ่งเดิมจะต้องส่งบัตรเลือกตั้งกลับมานับคะแนนที่เขตเลือกตั้งในประเทศไทย กรณีดังกล่าวคณะกรรมการเห็นว่ามีความเหมาะสมหรือไม่

ประธานกรรมการกล่าวว่า หากให้นับคะแนนนอกราชอาณาจักรได้ อาจต้องสิ้นเปลืองงบประมาณที่ต้องจัดให้มีเจ้าหน้าที่ของสำนักงานคณะกรรมการการเลือกตั้งเดินทางไปตรวจสอบและควบคุมดูแลการนับคะแนนในต่างประเทศด้วย

นายสุพจน์ ไข่มุกด์ รองประธานกรรมการ คนที่หนึ่ง กล่าวว่า ค่าใช้จ่ายในการจัดส่งพัสดุอุปกรณ์ที่ใช้ในการจัดการเลือกตั้งนอกราชอาณาจักร หากดำเนินการโดยกระทรวงการต่างประเทศสามารถจัดส่งได้ในราคาพิเศษกับสายการบิน

ประธานกรรมการกล่าวว่า อาจบัญญัติในลักษณะว่าในระหว่างเวลาสองเดือนก่อนที่จะมีการลงคะแนนเลือกตั้งจนถึงวันที่มีการประกาศผลการเลือกตั้ง ห้ามกรรมการการเลือกตั้งเดินทางไปต่างประเทศ

นายปกรณ์ นิลประพันธ์ เลขาธิการกรรมการ คนที่หนึ่ง กล่าวว่า อาจกำหนดห้ามกรรมการการเลือกตั้งเดินทางไปต่างประเทศเฉพาะช่วงเวลาที่มีการประกาศใช้พระราชกฤษฎีกาให้มีการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรแล้ว

ประธานกรรมการกล่าวว่า หากกำหนดให้มีการนับคะแนนนอกราชอาณาจักร ต้องคำนึงถึงเรื่องการกำหนดให้เจ้าหน้าที่ของสถานทูตไทยในต่างประเทศถือเป็นเจ้าหน้าที่ของสำนักงานคณะกรรมการการเลือกตั้ง เพื่อให้มีอำนาจดำเนินการตามพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรได้

ประเด็นที่สามสิบเจ็ด มาตรา ๑๑๒ การกำหนดให้มีการประกาศผลการเลือกตั้งภายในเจ็ดวัน ยังไม่สอดคล้องกับรัฐธรรมนูญ มาตรา ๘๕ วรรคสี่

ประเด็นการพิจารณา

นายประพันธ์ นัยโกวิท กรรมการ ในฐานะประธานอนุกรรมการพิจารณาศึกษาหลักการ ร่างพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร พ.ศ. .... กล่าวว่า ในร่างมาตรา ๑๑๒ กำหนดให้ประกาศผลการเลือกตั้งภายในเจ็ดวันนับแต่วันเลือกตั้ง โดยในการประกาศผลการเลือกตั้งให้คณะกรรมการการเลือกตั้งประกาศผลการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรแบบแบ่งเขตเลือกตั้งและแบบบัญชีรายชื่อเป็นจำนวนไม่น้อยกว่าร้อยละเก้าสิบห้าของจำนวนสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรทั้งหมดภายในหกสิบวัน ซึ่งเป็นการบัญญัติหลักการตามพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรและการได้มาซึ่งสมาชิกวุฒิสภา พ.ศ. ๒๕๕๐ ขณะที่รัฐธรรมนูญ มาตรา ๘๕ วรรคสี่ กำหนดให้คณะกรรมการการเลือกตั้งประกาศผลการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรแบบแบ่งเขตเลือกตั้งและแบบบัญชีรายชื่อเป็นจำนวนไม่น้อยกว่าร้อยละเก้าสิบห้าของเขตเลือกตั้งทั้งหมด

และประกาศผลการเลือกตั้งให้แล้วเสร็จโดยเร็ว แต่ต้องไม่ช้ากว่าหกสิบวันนับแต่วันเลือกตั้ง ซึ่งบทบัญญัติในร่างมาตรา ๑๑๒ ยังไม่สอดคล้องกับรัฐธรรมนูญ มาตรา ๘๕ วรรคสี่

ประเด็นที่สามสิบแปด การคำนวณคะแนนหาสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรแบบบัญชีรายชื่อ มาตรา ๑๑๔ และการประกาศผลการเลือกตั้ง มาตรา ๑๑๕

ประเด็นการพิจารณา

นายประพันธ์ นัยโกวิท กรรมการ ในฐานะประธานอนุกรรมการพิจารณาศึกษาหลักการ ร่างพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร พ.ศ. .... กล่าวว่า การคำนวณคะแนนเพื่อหาสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรแบบบัญชีรายชื่อมีความซับซ้อนพอสมควรซึ่งควรให้เจ้าหน้าที่ของสำนักงานคณะกรรมการการเลือกตั้งมาให้ข้อมูลต่อคณะกรรมการร่างรัฐธรรมนูญอีกครั้งหนึ่ง ทั้งนี้ ร่างมาตรา ๑๑๔ เป็นบทบัญญัติที่กำหนดรายละเอียดเกี่ยวกับการคำนวณคะแนนหาสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรแบบบัญชีรายชื่อตามรัฐธรรมนูญ มาตรา ๘๑ โดยเป็นการคำนวณคะแนนจากการประกาศผลการเลือกตั้งแบบแบ่งเขตเลือกตั้งครบทั้งสามร้อยห้าสิบเขตแล้ว ซึ่งไม่มีปัญหาในการคำนวณ แต่กรณีที่เป็นปัญหาคือรัฐธรรมนูญ มาตรา ๘๓ ที่กำหนดว่าถ้าต้องมีการเลือกตั้งแบบแบ่งเขตเลือกตั้งใหม่ในบางเขตหรือบางหน่วยเลือกตั้งก่อนการประกาศผลการเลือกตั้ง หรือการเลือกตั้งยังไม่แล้วเสร็จ หรือยังไม่มีมีการประกาศผลการเลือกตั้งครบทุกเขตเลือกตั้งไม่ว่าด้วยเหตุใด การคำนวณจำนวนสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรที่แต่ละพรรคการเมืองพึงมี และจำนวนสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรแบบบัญชีรายชื่อที่แต่ละพรรคการเมืองพึงได้รับ ให้เป็นไปตามหลักเกณฑ์ วิธีการ และเงื่อนไขที่บัญญัติไว้ในพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร ซึ่งในร่างพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร ร่างมาตรา ๑๑๕ ไม่ได้บัญญัติรายละเอียดเพิ่มเติมกรณีดังกล่าวไว้แต่อย่างใด ดังนั้น คณะอนุกรรมการพิจารณาศึกษาหลักการร่างพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร พ.ศ. .... จึงได้ขอให้สำนักงานคณะกรรมการการเลือกตั้งจัดทำรูปแบบการคำนวณจำนวนสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรในกรณีที่มีสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรได้รับเลือกตั้งถึงร้อยละเก้าสิบห้าของเขตเลือกตั้งมาเสนอต่อคณะอนุกรรมการ ซึ่งสำนักงานคณะกรรมการการเลือกตั้งได้นำเสนอมาทั้งหมดสามรูปแบบ คือ (๑) การคำนวณโดยใช้จำนวนสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรแบบแบ่งเขตเลือกตั้งเป็นฐานในการคำนวณ (๒) การคำนวณโดยใช้ผลคะแนนของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรแบบแบ่งเขตเลือกตั้งเป็นฐานในการคำนวณ และ (๓) การคำนวณโดยใช้ผลคะแนนของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรแบบแบ่งเขตเลือกตั้งเป็นฐานในการคำนวณ โดยนำผลคะแนนเฉพาะที่มีการประกาศผลการเลือกตั้งแล้วมาคำนวณ และกำหนดจำนวนสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรแบบบัญชีรายชื่อให้มีลักษณะคงที่

ประธานกรรมการกล่าวว่า เมื่อมีการประกาศผลการเลือกตั้งกรณีที่มีจำนวนสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรไม่น้อยกว่าร้อยละเก้าสิบห้าของเขตเลือกตั้งทั้งหมด ให้คำนวณหาจำนวนสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรแบบบัญชีรายชื่อที่แต่ละพรรคการเมืองพึงได้รับโดยใช้กรณีที่มีสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรแบบแบ่งเขตเลือกตั้งได้รับเลือกตั้งถึงร้อยละเก้าสิบห้าของเขตเลือกตั้งทั้งหมดเป็นฐานในการคำนวณ ได้ผลลัพธ์เป็นจำนวนเท่าใดให้กันส่วนจำนวนสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรแบบบัญชีรายชื่อที่แต่ละพรรคการเมืองพึงได้รับไว้ก่อน โดยจะมีการประกาศผลการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรแบบแบ่งเขตเลือกตั้งไม่น้อยกว่าร้อยละเก้าสิบห้าของจำนวนสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรแบบแบ่งเขตเลือกตั้งทั้งหมดหรือประมาณสามร้อยสามสิบสามคน และจะประกาศจำนวนสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรแบบบัญชีรายชื่อที่พรรคการเมืองได้รับไม่น้อยกว่าร้อยละเก้าสิบห้าด้วยหรือประมาณหนึ่งร้อยสี่สิบสามคน เช่นกัน จากนั้นเมื่อมีสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรแบบแบ่งเขตเลือกตั้งได้รับเลือกตั้งครบถ้วนทุกเขตเลือกตั้งแล้ว ให้นำคะแนน

ทั้งหมดที่พรรคการเมืองได้รับทั้งประเทศมาคำนวณเพื่อหาจำนวนสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรแบบบัญชีรายชื่อที่แต่ละพรรคการเมืองพึงได้รับอีกครั้ง

ที่ประชุมสอบถามและแสดงความเห็น ดังนี้

- ที่ปรึกษาประจำคณะกรรมการร่างรัฐธรรมนูญแสดงความคิดเห็นว่า รูปแบบการคำนวณที่สำนักงานคณะกรรมการการเลือกตั้งนำเสนอ เป็นการคำนวณจากผลคะแนนที่มีการประกาศผลการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรได้ร้อยละเก้าสิบห้าของเขตเลือกตั้งทั้งหมดหรือประมาณสามร้อยสามสิบสามเขต ซึ่งในทางปฏิบัติตัวเลขที่เป็นฐานในการคำนวณจะไม่ใช่จำนวนสามร้อยสามสิบสามเขตเต็มจำนวน อย่างไรก็ตามหากมีสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรได้รับเลือกตั้งยังไม่ถึงร้อยละเก้าสิบห้าของจำนวนสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรทั้งหมด ซึ่งจะไม่สามารถเปิดประชุมรัฐสภาได้ จะมีวิธีการคำนวณหาสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรแบบบัญชีรายชื่อที่แต่ละพรรคการเมืองพึงได้รับอย่างไร

ประธานกรรมการกล่าวว่า หากมีสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรได้รับเลือกตั้งยังไม่ถึงร้อยละเก้าสิบห้าของจำนวนสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรทั้งหมด ซึ่งไม่สามารถเปิดประชุมรัฐสภาได้ ก็ไม่มีความจำเป็นต้องคำนวณเพื่อหาจำนวนสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรแบบบัญชีรายชื่อที่แต่ละพรรคการเมืองพึงได้รับ ทั้งนี้ หากมีสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรได้รับเลือกตั้งคิดเป็นร้อยละเก้าสิบหกของจำนวนสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรทั้งหมด ให้คำนวณหาจำนวนสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรแบบบัญชีรายชื่อที่แต่ละพรรคการเมืองพึงได้รับโดยใช้ฐานการคำนวณที่ร้อยละเก้าสิบห้า ซึ่งเป็นการใช้ฐานการคำนวณอัตราที่ต่ำที่สุด เพื่อให้เหลือจำนวนสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรแบบบัญชีรายชื่อที่แต่ละพรรคการเมืองพึงได้รับมากที่สุดสำหรับการจัดสรรจำนวนสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรให้แต่ละพรรคการเมือง

- ที่ปรึกษาประจำคณะกรรมการร่างรัฐธรรมนูญแสดงความคิดเห็นว่า หากคำนวณหาจำนวนสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรแบบบัญชีรายชื่อที่แต่ละพรรคการเมืองพึงได้รับที่จำนวนร้อยละเก้าสิบห้า จะได้จำนวนสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรที่ไม่เต็มเขตเลือกตั้ง

ประธานกรรมการกล่าวว่า หากคำนวณหาจำนวนสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรแบบบัญชีรายชื่อที่แต่ละพรรคการเมืองพึงได้รับที่จำนวนร้อยละเก้าสิบห้า แล้วจะได้จำนวนสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรไม่เต็มเขตเลือกตั้ง ให้ลดฐานการคำนวณลงมา ทั้งนี้ รัฐธรรมนูญกำหนดให้เรียกประชุมรัฐสภาได้เมื่อมีสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรได้รับเลือกตั้งถึงร้อยละเก้าสิบห้าของจำนวนสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรทั้งหมด แต่การคำนวณหาสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรแบบบัญชีรายชื่อที่แต่ละพรรคการเมืองพึงได้รับไม่จำเป็นต้องคำนวณโดยใช้ฐานการคำนวณที่จำนวนร้อยละเก้าสิบห้าของเขตเลือกตั้งแต่อย่างใด

- มีกรรมการแสดงความคิดเห็นว่า จำเป็นต้องกำหนดระยะเวลาในการประกาศผลการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร เมื่อมีสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรได้รับเลือกตั้งไม่น้อยกว่าร้อยละเก้าสิบห้าของเขตเลือกตั้งทั้งหมดหรือประมาณสามร้อยสามสิบสามเขตเลือกตั้งจากสามร้อยห้าสิบเขตเลือกตั้ง เพื่อนำคะแนนที่แต่ละพรรคการเมืองได้รับในเขตเลือกตั้งไปคำนวณหาจำนวนสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรแบบบัญชีรายชื่อที่แต่ละพรรคการเมืองพึงได้รับ ซึ่งจะมีผลต่อการเปิดประชุมรัฐสภาต่อไป

ประธานกรรมการกล่าวว่า ต้องกำหนดหลักการไว้ในพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรว่า เมื่อคณะกรรมการการเลือกตั้งเห็นว่าสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรได้รับเลือกตั้งไม่น้อยกว่าร้อยละเก้าสิบห้าของเขตเลือกตั้งทั้งหมด ให้ประกาศผลการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรได้ เพื่อป้องกันมิให้มีการแก้ไขการประกาศผลการเลือกตั้งบ่อยครั้ง

นายประพันธ์ นัยโกวิท กรรมการ ในฐานะประธานอนุกรรมการพิจารณาศึกษาหลักการร่างพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร พ.ศ. .... ชี้แจงว่า

เหตุที่ทำให้การเลือกตั้งตามรัฐธรรมนูญ ๒๕๕๐ คณะกรรมการการเลือกตั้งต้องประกาศผลการเลือกตั้งหลายรอบ เนื่องจากพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรและการได้มาซึ่งสมาชิกวุฒิสภา พ.ศ. ๒๕๕๐ กำหนดให้ประกาศผลการเลือกตั้งภายในเจ็ดวันนับแต่วันเลือกตั้ง ซึ่งยังไม่มีความชัดเจนเรื่องผลคะแนนของการเลือกตั้ง ทำให้ต้องมีการแก้ไขการประกาศผลการเลือกตั้งบ่อยครั้ง นอกจากนี้ ในรัฐธรรมนูญ มาตรา ๙๔ ซึ่งกำหนดว่าภายในหนึ่งปีหลังจากวันเลือกตั้งอันเป็นการเลือกตั้งทั่วไป ถ้าต้องมีการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรแบบแบ่งเขตเลือกตั้งในเขตเลือกตั้งใดชั้นใหม่ เพราะเหตุที่การเลือกตั้งในเขตเลือกตั้งนั้นมีได้เป็นไปโดยสุจริตและเที่ยงธรรม ให้นำความในรัฐธรรมนูญ มาตรา ๙๓ มาใช้บังคับโดยอนุโลม ซึ่งกรณีดังกล่าวสำนักงานคณะกรรมการการเลือกตั้งชี้แจงต่อคณะอนุกรรมการว่าจะคำนวณคะแนนใหม่ในกรณีนี้เพียงครั้งเดียวภายในหนึ่งปีหลังจากวันเลือกตั้ง ซึ่งคณะอนุกรรมการเห็นว่าอาจไม่ตรงตามเจตนารมณ์ของรัฐธรรมนูญ เนื่องจากเมื่อมีเหตุให้ต้องมีการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรแบบแบ่งเขตเลือกตั้งในเขตเลือกตั้งใดชั้นใหม่ ควรจะมีการคำนวณคะแนนใหม่ทุกครั้งที่มีการเลือกตั้งใหม่

ประธานกรรมการกล่าวว่า การคำนวณคะแนนกรณีต้องมีการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรแบบแบ่งเขตเลือกตั้งในเขตเลือกตั้งใดชั้นใหม่ภายในหนึ่งปีหลังจากวันเลือกตั้งอันเป็นการเลือกตั้งทั่วไป ต้องคำนวณคะแนนใหม่ทุกครั้งที่มีการเลือกตั้งในเขตเลือกตั้งใดใหม่

- ที่ปรึกษาประจำคณะกรรมการร่างรัฐธรรมนูญแสดงความเห็นว่า รัฐธรรมนูญ มาตรา ๘๔ กำหนดว่าในการเลือกตั้งทั่วไปเมื่อมีสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรได้รับเลือกตั้งถึงร้อยละเก้าสิบห้าของจำนวนสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรทั้งหมดแล้ว ให้เรียกประชุมรัฐสภาได้ อย่างไรก็ตาม หากใช้จำนวนสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรไม่น้อยกว่าร้อยละเก้าสิบห้าของเขตเลือกตั้งทั้งหมดเป็นฐานในการคำนวณหาจำนวนสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรแบบบัญชีรายชื่อที่แต่ละพรรคการเมืองพึงได้รับ จะได้จำนวนสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรที่ไม่ตรงกับกรณีที่มีสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรได้รับเลือกตั้งถึงร้อยละเก้าสิบห้าของจำนวนสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรทั้งหมด ซึ่งทำให้ไม่สามารถเปิดประชุมรัฐสภาได้ ดังนั้น อาจจำเป็นต้องคำนวณหาจำนวนสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรแบบบัญชีรายชื่อที่แต่ละพรรคการเมืองพึงได้รับไปพลางก่อน แม้ขณะนั้นจะยังมีสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรได้รับเลือกตั้งไม่ถึงร้อยละเก้าสิบห้าของจำนวนสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรทั้งหมด

ประธานกรรมการกล่าวว่า เมื่อมีสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรแบบแบ่งเขตเลือกตั้งได้รับเลือกตั้งไม่น้อยกว่าร้อยละเก้าสิบห้าของเขตเลือกตั้งทั้งหมดหรือประมาณสามร้อยสามสิบสามคน และมีสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรแบบบัญชีรายชื่อได้รับเลือกตั้งไม่น้อยกว่าร้อยละเก้าสิบห้าของจำนวนสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรแบบบัญชีรายชื่อที่แต่ละพรรคการเมืองพึงได้รับหรือประมาณหนึ่งร้อยสี่สิบสามคน ก็ถือว่าสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรได้รับเลือกตั้งถึงร้อยละเก้าสิบห้าของจำนวนสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรทั้งหมดแล้ว ดังนั้น ควรใช้ตัวเลขข้างต้นเป็นฐานในการคำนวณหาจำนวนสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรแบบบัญชีรายชื่อที่แต่ละพรรคการเมืองพึงได้รับ

- มีกรรมการสอบถามว่า การกำหนดค่าธรรมเนียมการรับสมัครจำนวนหนึ่งหมื่นบาท และให้ได้รับค่าธรรมเนียมการรับสมัครคืนกึ่งหนึ่งหากมีผู้มาใช้สิทธิลงคะแนนเลือกบุคคลนั้นถึงจำนวนร้อยละห้าของผู้มาใช้สิทธิเลือกตั้งในเขตเลือกตั้งนั้น ซึ่งต้องคิดจำนวนผู้ลงคะแนนในช่องไม่เลือกบุคคลใดเลยด้วย เป็นความเข้าใจที่ถูกต้องหรือไม่

- คณะกรรมการร่างรัฐธรรมนูญไม่ได้ห้ามมิให้มีการจัดได้ว่าที่ของผู้สมัครรับเลือกตั้ง แต่ห้ามมิให้ใช้เงินของรัฐในการจัดได้ว่าที่ของผู้สมัครรับเลือกตั้งเท่านั้น

- การคำนวณคะแนนว่าเกินร้อยละห้าหรือไม่ คำนวณจากคะแนนเสียงของผู้มาใช้สิทธิเลือกตั้งทั้งหมดหรือไม่อย่างไร

ประธานกรรมการกล่าวว่า การคำนวณคะแนนว่าเกินร้อยละห้าหรือไม่ คำนวณจะต้องคำนวณจากคะแนนเสียงของผู้มาใช้สิทธิเลือกตั้งทั้งหมด ส่วนการจัดได้ว่าที่ของผู้สมัครรับเลือกตั้งนั้น รัฐจะจัดได้ก็ต่อเมื่อการจัดนั้นเป็นไปด้วยความเสมอภาคในระหว่างผู้สมัครรับเลือกตั้งด้วยกัน ส่วนภาคเอกชนจะจัดให้มีการได้วาที่อย่างไรก็ได้ตามที่เห็นเหมาะสม แต่ทั้งนี้พรรคการเมืองจะใช้เวลาออกอากาศของสถานีวิทยุหรือสถานีโทรทัศน์เพื่อโฆษณาหาเสียงมิได้

- มีกรรมการสอบถามว่า คะแนนที่จะนำมาคำนวณจำนวนสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรของแต่ละพรรคการเมือง ต้องนำคะแนนที่ไม่ประสงค์ลงคะแนนมารวมคำนวณด้วยหรือไม่อย่างไร

นายประพันธ์ นัยโกวิท กรรมการ ในฐานะประธานอนุกรรมการพิจารณาศึกษาหลักการร่างพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร พ.ศ. .... ชี้แจงว่า คะแนนที่จะนำมาคำนวณจำนวนสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรของแต่ละพรรคการเมือง จะนำเฉพาะคะแนนเสียงที่เลือกผู้สมัครรับเลือกตั้งมารวมคำนวณเท่านั้น

- มีกรรมการแสดงความคิดเห็นว่า ควรกำหนดให้ชัดเจนในร่างพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญนี้ว่าในการคำนวณจำนวนสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรของแต่ละพรรคการเมือง จะนำเฉพาะคะแนนเสียงที่เลือกผู้สมัครรับเลือกตั้งมารวมคำนวณเท่านั้น

- ร่างพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรฉบับที่คณะกรรมการการเลือกตั้งเสนอต่อคณะกรรมการร่างรัฐธรรมนูญ กำหนดให้คณะกรรมการการเลือกตั้งเป็นผู้จัดให้มีการได้วาที่ของพรรคการเมืองที่ส่งผู้สมัครลงรับเลือกตั้งจำนวนครึ่งหนึ่งของจำนวนสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรทั้งหมด

ประธานกรรมการกล่าวว่า คณะกรรมการร่างรัฐธรรมนูญไม่ประสงค์ให้คณะกรรมการการเลือกตั้งซึ่งเป็นผู้ควบคุมดูแลการเลือกตั้งเป็นผู้จัดให้มีการได้วาที่ของพรรคการเมือง เพราะอาจทำให้เกิดข้อครหาว่าคณะกรรมการการเลือกตั้งดำเนินการจัดให้มีการได้วาที่ด้วยความไม่เป็นธรรม

ประเด็นที่สามสิบเก้า การปรับปรุงบทบัญญัติในหมวด ๔ ส่วนที่ ๑ การดำเนินการกรณีการเลือกตั้งมิได้เป็นไปโดยสุจริตและเที่ยงธรรม ให้ชัดเจนมากยิ่งขึ้น

นายประพันธ์ นัยโกวิท กรรมการ ในฐานะประธานอนุกรรมการพิจารณาศึกษาหลักการร่างพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร พ.ศ. .... ชี้แจงว่า คณะอนุกรรมการมีความเห็นว่า ควรปรับปรุงบทบัญญัติในหมวด ๔ ส่วนที่ ๑ การดำเนินการกรณีการเลือกตั้งมิได้เป็นไปโดยสุจริตและเที่ยงธรรม ให้ชัดเจนมากยิ่งขึ้นเพื่อให้สอดคล้องกับหน้าที่และอำนาจของคณะกรรมการการเลือกตั้ง รวมทั้งกลไกที่กำหนดไว้ในร่างพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการคณะกรรมการการเลือกตั้ง พ.ศ. ....

ประธานกรรมการมอบหมายให้คณะอนุกรรมการยกร่างกฎหมายประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร และกฎหมายประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยคณะกรรมการการเลือกตั้งพิจารณาปรับปรุงบทบัญญัติในหมวด ๔ ส่วนที่ ๑ การดำเนินการกรณีการเลือกตั้งมิได้เป็นไปโดยสุจริตและเที่ยงธรรม โดยพิจารณาจากบทบัญญัติในพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรและการได้มาซึ่งสมาชิกวุฒิสภา พ.ศ. ๒๕๕๐

นายอัษฎพร จารุจินดา กรรมการ ในฐานะประธานอนุกรรมการยกร่างกฎหมายประกอบรัฐธรรมนูญกล่าวว่า ในการพิจารณาปรับปรุงบทบัญญัติในหมวด ๔ ส่วนที่ ๑ การดำเนินการกรณีการเลือกตั้งมิได้

เป็นไปโดยสุจริตและเที่ยงธรรม คณะอนุกรรมการร่างกฎหมายประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร และกฎหมายประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยคณะกรรมการการเลือกตั้งควรพิจารณา รัฐธรรมนูญประกอบด้วย

นายประพันธ์ นัยโกวิท กรรมการ ในฐานะประธานอนุกรรมการพิจารณาศึกษาหลักการ ร่างพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร พ.ศ. .... ชี้แจงว่า ร่างพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร ฉบับที่คณะกรรมการการเลือกตั้งเสนอต่อคณะกรรมการร่างรัฐธรรมนูญ ยังคงมุ่งเน้นการร้องคัดค้านการเลือกตั้งทั้งที่รัฐธรรมนูญ กำหนดให้เป็นหน้าที่และอำนาจของคณะกรรมการการเลือกตั้งในการดำเนินการ

ประธานกรรมการกล่าวว่า ควรกำหนดให้ชัดเจนตั้งแต่ในขั้นต้นว่า ให้เป็นหน้าที่และอำนาจของ คณะกรรมการการเลือกตั้งและเจ้าหน้าที่สำนักงานคณะกรรมการการเลือกตั้งในการตรวจสอบและดูแลว่า การเลือกตั้งเป็นไปโดยสุจริตและเที่ยงธรรมหรือไม่อย่างไร ทั้งนี้ เมื่อพบเห็นความผิดปกติเจ้าหน้าที่ สำนักงานคณะกรรมการการเลือกตั้งจะต้องรายงานให้คณะกรรมการการเลือกตั้งทราบโดยพลัน หากไม่รายงานให้คณะกรรมการการเลือกตั้งทราบก็ถือว่าเป็นความผิดสถานเบา แต่หากรายงานเท็จ จะถือว่าเป็นความผิดร้ายแรงที่จะต้องถูกไล่ออก

นายประพันธ์ นัยโกวิท กรรมการ ในฐานะประธานอนุกรรมการพิจารณาศึกษาหลักการ ร่างพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร พ.ศ. .... กล่าวว่า ในพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรและการได้มาซึ่งสมาชิกวุฒิสภา พ.ศ. ๒๕๕๐ มาตรา ๑๐๕ กำหนดให้มีคณะกรรมการตรวจสอบคณะหนึ่งประกอบด้วย ผู้ที่ได้รับ แต่งตั้งเป็นประธานกรรมการกฤษฎีกาทุกคณะตามกฎหมายว่าด้วยคณะกรรมการกฤษฎีกาซึ่งไม่เป็น ข้าราชการที่มีตำแหน่งหรือเงินเดือนประจำ และไม่เป็นสมาชิกพรรคการเมืองหรือผู้ดำรงตำแหน่งอื่น ในพรรคการเมืองทำหน้าที่พิจารณาวินิจฉัยเพื่อมีมติให้เพิกถอนสิทธิเลือกตั้งผู้สมัครรับเลือกตั้งของ คณะกรรมการการเลือกตั้งก่อนที่คณะกรรมการการเลือกตั้งจะมีมติ ในร่างพระราชบัญญัติประกอบ รัฐธรรมนูญนี้ควรกำหนดให้มีคณะกรรมการตรวจสอบการวินิจฉัยเพิกถอนสิทธิสมัครรับเลือกตั้งชั่วคราว ของคณะกรรมการการเลือกตั้งในลักษณะดังกล่าวไว้ด้วยหรือไม่อย่างไร

ประธานกรรมการกล่าวว่า ในร่างพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญนี้ควรกำหนดให้ชัดเจน ในเรื่องขั้นตอนและวิธีการของการใช้อำนาจของกรรมการการเลือกตั้งแต่ละคนในการเพิกถอนการเลือกตั้ง กำหนดเวลาในการรายงานผลการเพิกถอนการเลือกตั้งของกรรมการการเลือกตั้งให้คณะกรรมการ การเลือกตั้งพิจารณายืนยันหรือเพิกถอน และกำหนดระยะเวลาในการพิจารณาเพิกถอนหรือยืนยันการ เพิกถอนการเลือกตั้งดังกล่าว รวมทั้งกำหนดให้ชัดเจนด้วยว่าหากไม่ดำเนินการภายในระยะเวลาที่กำหนด จะมีผลอย่างไร นอกจากนี้ หน้าที่และอำนาจเพิ่มเติมที่กำหนดไว้ในร่างพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญ ว่าด้วยคณะกรรมการการเลือกตั้ง พ.ศ. .... ก็ต้องกำหนดให้มีการรายงานด้วยเช่นกัน และควรกำหนดให้ คณะกรรมการการเลือกตั้งมีหน้าที่ในการสั่งย้ายเจ้าหน้าที่สำนักงานคณะกรรมการการเลือกตั้งที่ดำเนินการ บกพร่องได้ในทันทีด้วย

นายประพันธ์ นัยโกวิท กรรมการ ในฐานะประธานอนุกรรมการพิจารณาศึกษาหลักการ ร่างพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร พ.ศ. .... กล่าวว่า คณะอนุกรรมการร่างกฎหมายประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร และกฎหมายประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยคณะกรรมการการเลือกตั้ง ควรพิจารณาประเด็นข้อเสนอของ คณะอนุกรรมการพิจารณาศึกษาหลักการร่างพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการเลือกตั้ง

สมาชิกสภาผู้แทนราษฎร พ.ศ. .... ที่มีได้มีการนำเสนอให้ที่ประชุมพิจารณาประกอบการพิจารณาปรับปรุงร่างพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญนี้ประกอบด้วย

ประธานกรรมการมอบหมายให้คณะอนุกรรมการร่างกฎหมายประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร และกฎหมายประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยคณะกรรมการการเลือกตั้งพิจารณาว่าควรนำบทบัญญัติใดในร่างพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญนี้ไปกำหนดไว้ในร่างพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการได้มาซึ่งสมาชิกวุฒิสภา ทั้งนี้ ในร่างพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญนี้ควรกำหนดให้มีการตรวจสอบอุปกรณ์ที่ใช้ในการเลือกตั้งภายหลังจากการเลือกตั้งเสร็จสิ้น แล้วแจ้งให้สำนักงานการตรวจเงินแผ่นดินทราบด้วย

ระเบียบวาระที่ ๔ เรื่องอื่น ๆ

ที่ประชุมมีมติให้นัดประชุมคณะกรรมการร่างรัฐธรรมนูญครั้งต่อไปในวันอาทิตย์ ที่ ๖ สิงหาคม ๒๕๖๐ เวลา ๐๙.๐๐ นาฬิกา ณ โรงแรมรอยัล พลา คลิฟ บีช รีสอร์ท แอนด์ สปา จังหวัดระยอง

เมื่อประชุมเป็นเวลาพอสมควรแล้ว ประธานกรรมการได้กล่าวขอบคุณผู้เข้าร่วมประชุมและกล่าวปิดการประชุม

เลิกประชุมเวลา ๑๖.๕๐ นาฬิกา

นายณพนธ์ ฐีสัจจันทร์
 นิติกรปฏิบัติการ
 นายเฉลิมศักดิ์ ใจขำนิ
 วิทยากรชำนาญการ
 นายเผ่าพันธุ์ นวลสง
 นิติกรชำนาญการ
 นางสาวอัจฉรา สวนสมุทร
 วิทยากรชำนาญการพิเศษ
 นายสกันธ์ พรหมบุญตา
 นิติกรชำนาญการ
 ผู้จัดบันทึกการประชุม

นายรัฐภูมิ คำศรี
 นิติกรชำนาญการพิเศษ
 นางสาวจินดารักษ์ แสงกาญจนวนิช
 ผู้บังคับบัญชากลุ่มงานบริการเอกสารอ้างอิง
 สำนักกรรมการ ๒
 ผู้ตรวจทาน

เอกพล ยุทธนากรชัย/พิมพ์